

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Avtor: Maja Lipnik

**CIPRSKA OVIRA NA TURŠKI POTI K ČLANSTVU V EVROPSKI
UNIJI
(VPRAŠANJE PRIZNANJA REPUBLIKE CIPER)**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2006

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Avtor: Maja Lipnik

Mentor: red. prof. dr. Bojko Bučar

**CIPRSKA OVIRA NA TURŠKI POTI K ČLANSTVU V EVROPSKI
UNIJI
(VPRAŠANJE PRIZNANJA REPUBLIKE CIPER)**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2006

ZAHVALA

Na prvem mestu bi se rada zahvalila mentorju, dr. Bojku Bučarju, za vse koristne nasvete in konstruktivno kritiko pri izdelavi diplomske naloge. Hvala tudi profesorju Kemal Kirisciju, iz univerze Bogazici v Istanbulu, za nesebično pomoč pri iskanju relevantnih virov za diplomsko nalogo. Ne nazadnje bi se rada zahvalila tudi vsem domačim za podporo. Hvala vsem! Diplomsko nalogo posvečam svojemu dedku, Stanetu Cevzarju.

POVZETEK

Ciprska ovira na turški poti k članstvu v Evropski uniji (Vprašanje priznanja Republike Ciper)

V diplomskem delu sem proučevala na kakšen način se je ciprsko vprašanje pojavljalo v odnosih med Turčijo in Evropsko skupnostjo, kasnejšo Evropsko unijo, od leta 1974, ko je prišlo do razdelitve otoka, pa do danes. Po analizi sem prišla do ugotovitve, da se je ciprsko vprašanje pojavljalo kot ovira na turški poti vključevanja v Evropsko unijo.

V drugem delu sem iskala odgovor na vprašanje, kakšen vpliv bi turško priznanje Republike Ciper imelo na razrešitev ciprskega vprašanja. Ali bi morebitno priznanje pripomoglo k razrešitvi ciprskega vprašanja, ali ne? Ugotovila sem, da ta akt Turčije ne bi prinesel pozitivnih sprememb.

Ključne besede: Turčija, širitev EU, priznanje Republike Ciper.

ABSTRACT

The Cypriot Obstacle on the Turkish Path to the European Union (The Question of Recognising the Republic of Cyprus)

The thesis discusses the way the Cypriot question appeared in the relations between Turkey and the European Community (later European Union) in the period from 1974, when the island of Cyprus was divided, to today. The first part of the thesis indicates that the issue of Cyprus has indeed been an obstacle for Turkey in its way to the EU. The second part of the thesis focuses on the question "What kind of influence would eventual Turkish recognition of the Republic of Cyprus have on the settlement of the Cypriote question?". I argue that this act would not have positive consequences on the settlement.

Key terms: Turkey, EU enlargement, recognition of the Republic of Cyprus.

KAZALO

UVOD	6
1. CIPRSKO VPRAŠANJE V POLITIČNEM DIALOGU MED ANKARO IN BRUSLJEM	8
1. 1 POJAV CIPRSKEGA VPRAŠANJA V POLITIČNEM DIALOGU MED ANKARO IN BRUSLJEM	9
1. 2 OBDOBJE PRISTOPNIH POGAJANJ Z REPUBLIKO CIPER	11
1. 3 OBDOBJE NEPOSREDNO PRED IN PO PROPADLEM REFERENDUMU O ANANOVEM NAČRTU IN VSTOPU SAMO GRŠKEGA DELA CIPRA V EVROPSKO UNIJO	17
1. 4 OBDOBJE OD ZASEDANJA EVROPSKEGA SVETA V BRUSLJU (DECEMBRA 2004) DO ZAČETKA PRISTOPNIH POGAJANJ S TURČIJO	18
1. 4. 1 RAZŠIRITEV ANKARSKEGA SPORAZUMA	19
1. 4. 2 DEKLARACIJA TURČIJE IN PROTIDEKLARACIJA EVROPSKE UNIJE	20
1. 4. 3 POGAJALSKI OKVIR	22
1. 4. 4 PARTNERSTVO ZA PRISTOP	23
1. 5 OBDOBJE PO ZAČETKU POGAJANJ – NOVA RAZHAJANJA ZARADI IMPLEMENTACIJE PROTOKOLA	23
2. KAKŠEN VPLIV BI TURŠKO PRIZNANJE REPUBLIKE CIPER IMELO NA RAZREŠITEV CIPRSKEGA VPRAŠANJA?	27
2. 1 MOŽNOST IZBRUHA NACIONALISTIČNIH TEŽENJ V TURŠKI REPUBLIKI SEVERNI CIPER IN V TURČIJI	30
2. 1. 1 TURŠKA REPUBLIKA SEVERNI CIPER	30
2. 1. 2 TURČIJA	31
2. 2 OVIRA SPORAZUMU JE POLITIKA VODSTVA GRŠKIH CIPRČANOV	37
2. 3 NEIZPOLNJENE OBLJUBE EVROPSKE UNIJE DO TURŠKIH CIPRČANOV	40
2. 3. 1 POMOČ	41
2. 3. 2 TRGOVANJE	42
2. 3. 3 LETALSKE POVEZAVE	43
SKLEP	44
SEZNAM LITERATURE	46
PRIMARNI VIRI	46
SEKUNDARNI VIRI	51
PRILOGA: KRATKA KRONOLOGIJA DOGODKOV NA CIPRU OD RAZDELITVE OTOKA DO PROPADLEGA REFRENDUMA	56

UVOD

Pisalo se je leto 1959, ko je Turčija oddala prošnjo za včlanitev v Evropsko gospodarsko skupnost (EGS), samo dve leti po podpisu rimske pogodbe. Po več kot štirih desetletjih čakanja »večne kandidatke«, se je 3. oktobra 2005 proces pogajanj končno začel.

Pogoji za status pristopne kandidatke naj bi bili za vse države (vključno s Turčijo) enaki – izpolnjevanje kopenhagenskih kriterijev. To so kriteriji, ki jih morajo izpolnjevati vse države kandidatke, če želijo postati članice Evropske unije (EU). Doseči morajo stabilnost institucij, ki zagotavljajo demokracijo, vladavino prava, človekove pravice in spoštovanje pravic manjšin; morajo imeti delujočo tržno ekonomijo, biti sposobne konkurirati na evropskem trgu in morajo biti sposobne izpolnjevati dolžnosti članstva (npr. doseganje ciljev na področju politične, ekonomske in monetarne unije). O teh pogojih se je leta 1993 sporazumel Evropski svet.

Kljub na prvi pogled jasnim kriterijem, je odločitev, kdaj pristopne pogoje država kandidatka dejansko izpolnjuje, v precejšnji meri arbitrarna in odvisna od politične volje držav članic. Tako EU velikokrat postavlja nove pogoje. V primeru Turčije lahko med dodatne ovire, ki niso del kopenhagenskih kriterijev, štejemo tudi ciprsko vprašanje.

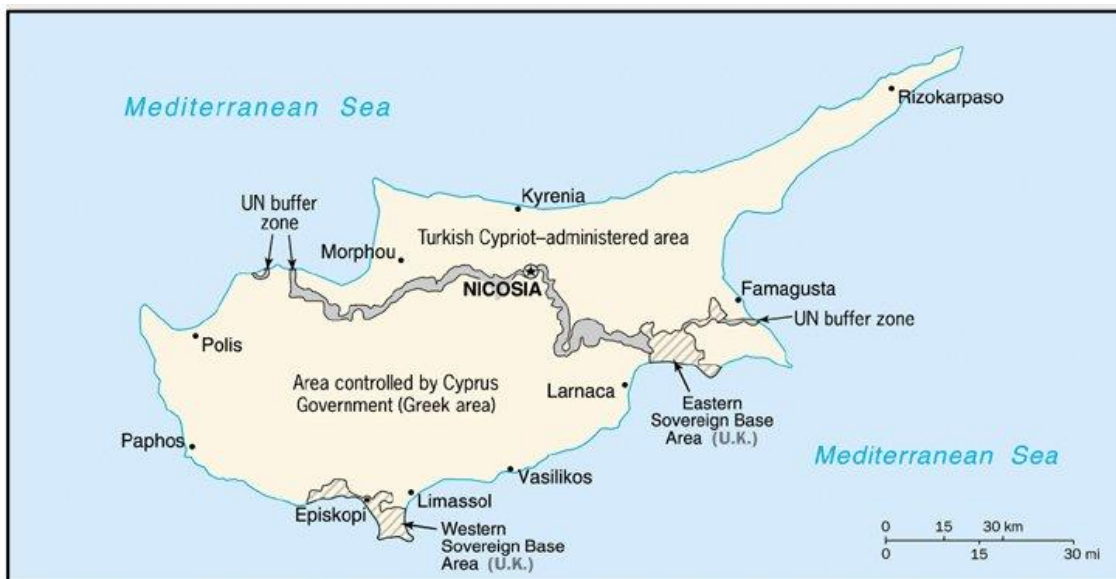
Ciprsko vprašanje (razdelitev otoka) je imelo in ima pomembno mesto v političnem dialogu med Ankaro in Brusljem. V diplomski nalogi bom ugotavljala, na kakšen način se je ciprsko vprašanje pojavljalo v odnosih med Turčijo in Evropsko skupnostjo (ES), kasnejšo EU, od leta 1974, ko je prišlo do razdelitve otoka, pa do danes. Posebno pozornost bom namenila pogoju EU, da mora Turčija podpisati protokol k ankarskemu sporazumu, v zameno pa je Turčija dobila datum za začetek pristopnih pogajanj. Ta protokol ima poseben pomen za Republiko Ciper, saj bi poleg lažje blagovne trgovinske menjave s Turčijo lahko prinesel tudi *de facto* priznanje Republike Ciper (to se zaradi protokolu priložene turške deklaracije, ki zavrača priznanje Republike Ciper, ni zgodilo).

Vprašanju priznanja Republike Ciper bom namenila več pozornosti v drugem delu diplomske naloge. Vlada Republike Ciper je zaenkrat sicer umaknila zahtevo po priznanju, vendar upajo, da bodo dobili privolitev Turčije v začetni fazi pogajanj. Poskušala bom odgovoriti na vprašanje, kakšen vpliv bi turško priznanje Republike

Ciper imelo na razrešitev ciprskega vprašanja. Menim, da so edini pravi kriterij za ocenjevanje te zahteve ravno posledice za rešitev ciprskega vprašanja, ki bi jih morebitna uresničitev povzročila. Prevečkrat se namreč lahko zgodi, da se v luči vsakodnevnih političnih pogajanj, tekmovanja interesov ter trenj izgubi pred očmi glavni cilj – v našem primeru rešitev ciprskega vprašanja.

1. CIPRSKO VPRAŠANJE V POLITIČNEM DIALOGU MED ANKARO IN BRUSLJEM

Ciprsko vprašanje (razdelitev otoka – glej Slika 1. 1) je imelo in ima pomembno mesto v političnem dialogu med Ankaro in Brusljem. Otok Ciper je od leta 1974 razdeljen na južni grški del in severni turški del, odkar so turške čete izvedle vojaški napad in zasedle severni del otoka kot odgovor na državni udar grških Ciprčanov pod vodstvom matične Grčije. Mednarodno priznana Republika Ciper (ki uradno sicer obsega celotni otok Ciper, dejansko pa vlada grških Ciprčanov upravlja le z južnim delom otoka) se je EU pridružil leta 2004, po neuspelem referendumu o uveljavitvi združitvenega načrta ZN (Združenih narodov), ki so ga podprli turški Ciprčani, zavrnili pa grški.¹ Turško republiko Severni Ciper (TRSC) priznava samo Turčija in je v mednarodni izolaciji. Turčija Republike Ciper ne priznava. Prav slednje pa je največji kamen spotike za EU, odkar je Republika Ciper maja 2004 postala članica unije.

Slika 1. 1 Razdeljeni otok Ciper

¹ Gre za obsežen načrt za združitev Cipra, ki ga je pripravil generalni sekretar ZN, Kofi Anan. Načrt bi začel veljati, če bi ga obe strani sprejeli na referendumu, kar pa se ni zgodilo. Za združitev je v TRSC glasovalo 65 % volivcev, proti združitvi je v Republiki Ciper glasovalo 76 % volivcev (Utenkar, 2. 4. 2004: 8).

Stališče EU v zvezi s ciprskim vprašanjem bi lahko povzeli v treh točkah.²

1. Zavzema se za enoten, samostojen, suveren in ozemeljsko celovit Ciper.
2. Zavzema se za rešitev, ki bi temeljila na »načelu dveh con in dveh skupnosti« in bi bila v skladu z relevantnimi resolucijami ZN.
3. Podpira prizadevanja generalnega sekretarja ZN za rešitev ciprskega vprašanja.

EU je večkrat pozvala Turčijo, naj konstruktivno prispeva k rešitvi ciprskega vprašanja. Čeprav razrešitev ciprskega problema ni bil predpogoj (v smislu, da ni del kopenhagenskih političnih kriterijev), so tako Evropska komisija kot tudi evropske vlade in Evropski parlament dali jasno vedeti, da je veliko več možnosti, da bo Turčija dobila datum za pristopna pogajanja, če se vprašanje razreši (Kirisci, 2004: 45). Tudi po tem, ko je Turčija uradno začela s pristopnimi pogajanja, ciprsko vprašanje še vedno ostaja aktualna tema v odnosih med Brusljem in Ankarom. Republika Ciper, kot nova članica EU, želi svojo na novo pridobljeno politično moč izkoristiti za izvajanje pritiska na Turčijo in si s tem zagotoviti boljši pogajalski položaj za rešitev ciprskega vprašanja. Poglejmo si podrobneje, na kakšen način se je ciprsko vprašanje pojavljalo v odnosih med Turčijo in ES/EU od leta 1974, ko je prišlo do razdelitve otoka, pa do danes.

1. 1 POJAV CIPRSKEGA VPRAŠANJA V POLITIČNEM DIALOGU MED ANKARO IN BRUSLJEM

Z vstopom Grčije v ES leta 1981 je prišlo do nadaljnega ohlajanja že tako ali tako hladnih odnosov med Turčijo in ES (sredi sedemdesetih je prišlo do ohladitve zaradi turških notranjih ekonomskih problemov in politične nestabilnosti, leta 1980 pa še dodatno zaradi državnega udara v Turčiji). Grčija je ovirala nadaljnje turško

---

² Stališče EU je razvidno iz številnih sklepov, ki jih je Evropski svet sprejel v zvezi s ciprskim vprašanjem. Kot primer navajam naslednje tri:

- Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Conclusions of the Presidency of the European Council*, Rodos, 2. - 3. 12. 1988.
- Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Conclusions of the Presidency of the European Council*, Strasbourg, 8. - 9. 12. 1989.
- Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Conclusions of the Presidency of the European Council*, Madrid, 15. - 16. 12. 1995.

evropsko integracijo zaradi bilateralnih sporov med državama ter zaradi ciprskega vprašanja (Kirisci, 2005: 48). Ker pa so na Turčijo gledali kot na pomembno državo za evropsko varnost in s katero je imela ES sklenjen ankerski (ali pridružitveni) sporazum, so se države članice izmikale pozicijam, ki bi utegnile škodovati njihovim odnosom tako z Grčijo, kot tudi s Turčijo.³ Članice ES prav tako niso želele, da bi Grčija svoje bilateralne probleme prinesla v ES (Stivachtis, marec 2000). Po tem, ko je novembra 1983 prišlo do razglasitve samostojnosti TRSC, ki je ES v skladu z resolucijami ZN 541/1983 in 550/1984 ni priznala, je Grčija prepričevala ostale članice ES, da mora biti napredek pri reševanju ciprskega vprašanja predpogoj za sprejetje Turčije kot članice (U.S. Library of Congress, n. d.). Ker je bila Grčija že članica ES, je lahko vplivala na približevanje Turčije v integracijo (Stivachtis, marec 2000). Ko je Turčija 14. 4. 1987 ES zaprosila za članstvo, je 18. 12. 1989 Evropska komisija izdala mnenje, da se pogajanja s Turčijo ne bi smela začeti takoj zaradi političnih in ekonomskih razlogov. Med temi razlogi sta bila izpostavljena tudi spor z Grčijo in nerazrešeno ciprsko vprašanje (iz rednega poročila Komisije za leto 1998).⁴

Ko je leta 1990 Republika Ciper zaprosila za članstvo v ES, je to stališče dobilo še več podpore med državami članicami (U.S. Library of Congress, n. d.). Tako je Evropski svet v Dublinu (25. – 26. 1990) sprejel deklaracijo, ki je vključevala nov element, v primerjavi s prejšnjimi deklaracijami Evropskega sveta. V njej je namreč jasno zapisano, da ciprski problem vpliva na odnose med Turčijo in ES.⁵

Kandidatura Turčije za članstvo v uniji je omogočila nov način izvajanja pritiska na Turčijo glede ciprskega vprašanja. Tako je EU večkrat pozvala Turčijo, naj skupaj z ostalimi stranmi v sporu, podpira prizadevanja generalnega sekretarja ZN za uspešno celostno rešitev ciprskega vprašanja (Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Cyprus, 2002). Konkretno, na zasedanju Evropskega sveta v Dublinu (1996) so na

---

³ Ankerski sporazum je bil podpisan 12. septembra 1963 in je predvideval postopen proces ekonomske integracije med Turčijo in Evropsko gospodarsko skupnostjo. Leta 1970 je bil podpisan dodatni protokol, ki je predvideval 22 letno prehodno obdobje za vzpostavitev carinske unije (Kirisci, 2005: 48).

⁴ Redno poročilo za leto 1998 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *Regular Report from the Commission on Turkey's progress towards accession*, Evropska komisija, Bruselj, november 1998. Na podlagi 28. člena ankerskega sporazuma in na podlagi sklepov iz Evropskega sveta v Luksemburgu iz leta 1997 je Evropska komisija leta 1998 izdala prvo letno poročilo o napredku Turčije.

⁵ Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Dublin, 25. – 26. 4. 1990.

primer države članice pozvale Turčijo, »naj uporabi svoj vpliv in pripomore k rešitvi ciprskega vprašanja, v skladu z resolucijami Varnostnega sveta ZN.«⁶

1. 2 OBDOBJE PRISTOPNIH POGAJANJ Z REPUBLIKO CIPER

TRSC je ob tem, ko je Republika Ciper zaprosila za članstvo sicer izrazila zaskrbljenost, vendar je mislila, da Republika Ciper ne bo dobila statusa kandidatke (Stivachtis, marec 2000). Zato pa je leta 1997 veliko razburjenje v Turčiji in TRSC povzročila odločitev EU, da bo odprla pristopna pogajanja z Republiko Ciper. Turčija je takrat zavzela stališče, da bo v primeru članstva Republike Ciper v EU, priključila TRSC. Na to se je EU odzvala z izrazitim nezadovoljstvom in kritiko. Večkrat je opozorila, da ima turška politika do ciprskega vprašanja znaten vpliv na njihovo približevanje EU in da bi vsaka akcija, s katero bi želela preprečiti članstvo Republike Ciper ali priključiti TRSC, onemogočila možnosti Turčije za vstop v EU (STA, 26. 2. 2002). V primeru, da bi Turčija odigrala konstruktivno vlogo pri pogajanjih za razrešitev ciprskega vprašanja, bi ji to v precejšnji meri približalo članstvo v EU. Kljub temu, pa sama rešitev ciprskega vprašanja ni bila predpogoj za članstvo. Leta 2003 se je že nakazovala sprememba turške politike do ciprskega vprašanja, ki je postala bolj naklonjena rešitvi – združitvi dveh skupnosti.

EU se je v obdobju pristopnih pogajanj znašla v negotovi situaciji. Ni namreč vedela, ali bo do maja 2004, ko naj bi Republika Ciper postala članica, že prišlo do rešitve ciprskega vprašanja in bi tako lahko v EU vstopil združen otok. Postavilo se je vprašanje, kaj storiti, če do rešitve ne bo prišlo? Bi v tem primeru v unijo vstopil samo južni del otoka? Tako je sprejela naslednje stališče:

1. Pristopna pogajanja morajo pozitivno doprinesti k iskanju politične rešitve za ciprski problem.
2. Vstop združenega otoka Ciper v unijo je optimalna rešitev.
3. Politični dogovor bi pospešil pristop Republike Ciper k EU. V primeru, da do dogovora ne bo prišlo do konca pristopnih pogajanj, pa bi Evropski svet sprejel odločitev ne glede na politični dogovor. Povedano drugače, rešitev ciprskega vprašanja ni bila predpogoj za vstop Republike Ciper v unijo.

---

⁶ Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Dublin, 13. – 14. 12. 1996.

Kot že povedano uvodoma, je leta 1997 veliko razburjenje v Turčiji in TRSC povzročila odločitev EU, da bo odprla pristopna pogajanja z Republiko Ciper. Denktas (predsednik ciprskih Turkov) in Demirel (predsednik Turčije) sta 27. 1. 1997 podala izjavo, da se bo TRSC postopoma pridružila Turčiji. V njej sta začetek pristopnih pogajanj z Republiko Ciper označila za zgodovinsko napako in opozorila, da bi vsakršno približevanje Republike Ciper posledično pomenilo večje integriranje TRSC in Turčije. Tako sta julija 1997 Turčija in TRSC podpisali pridružitveni sporazum, ki je ustanovil svet (Association Council), z nalogo zasnovati potrebne ukrepe za vzpostavljanje gospodarske in finančne integracije in delne integracije na področju varnosti, obrambe in zunanje politike (iz rednega poročila Komisije za leto 1998).⁷

V prvem rednem letnem poročilu o napredku Turčije je Evropska komisija takšno odločitev označila za nekompatibilno z mednarodnim pravom, kot izhaja iz specifičnih resolucij ZN. Komisija je podala stališče, da morajo vse vpletene strani aktivno podpreti prizadevanja generalnega sekretarja ZN, s podporo Varnostnega sveta ZN in EU, da se spor razreši. Ponovno je opozorila, da si mora Turčija, kot porok za turško skupnost na Cipru, aktivno prizadevati za pravično razrešitev ciprskega vprašanja v skladu z relevantnimi resolucijami ZN, ki se zavzemajo za federacijo z dvema conama in dvema skupnostma.

Da je ciprsko vprašanje dejansko imelo negativen vpliv na približevanje Turčije EU, pove odločitev **Evropskega sveta v Luksemburgu**, decembra 1997, da se Turčiji ne podeli statusa kandidatke za članstvo.⁸ Razloga za to naj bi bila predvsem dva: nerazrešeno ciprsko vprašanje in kršenje človekovih pravic. Turčijo so opozorili, da je njena integriranost z EU pogojena tudi z zavzemanjem države za politične in ekonomske reforme, vključno z uskladitvijo standardov s področja človekovih pravic in splošne prakse s tistimi v EU, s spoštovanjem in zaščito manjšin, z vzpostavitvijo zadovoljivih in stabilnih odnosov med Grčijo in Turčijo, s poravnavo sporov (še posebej po pravni poti, vključno z Meddržavnim sodiščem) **in s podporo pogajanjem (pod pokroviteljstvom ZN) za politično rešitev na Cipru na osnovi relevantnih resolucij ZN** (glej sklep Evropskega sveta številka 35).

---

⁷ Redno poročilo za leto 1998 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *Regular Report from the Commission on Turkey's progress towards accession*, Evropska komisija, Bruselj, november 1998.

⁸ Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Luksemburg, 12. – 13. 12. 1997.

Glede ciprskega vprašanja je Evropski svet v Luksemburgu zavzel stališče, da mora vstop Republike Ciper koristiti obema skupnostma, ki živita na otoku in da mora pomagati pri vzpostavljanju miru in sprave. Pristopna pogajanja morajo pozitivno doprinesti k iskanju politične rešitve za ciprski problem (v okviru pogajanj pod pokroviteljstvom ZN in v okviru rešitve na osnovi dveh skupnosti in dveh con). V tem kontekstu je Evropski svet pozval vlado Republike Ciper, naj vključi predstavnike skupnosti turških Ciprčanov v proces pristopnih pogajanj.⁹ Predsedstvo in Evropska komisija naj bi v ta namen vzpostavila ustrezne kontakte (glej sklep Evropskega sveta številka 28). Vlada Republike Ciper je pogajanja začela naslednje leto, 1998 (Utenkar, 2. 4. 2004: 8).

Zaradi nespremenjenega stališča Turčije do ciprskega vprašanja, je Evropska komisija tudi v poročilu leta 1999 negativno ocenila odnos Turčije do ciprskega vprašanja.¹⁰ Pri tem je omenila skupno izjavo Denktasa in Ecevita z dne 20. 7. 1999 o nameri nadaljnjega integriranja Turčije in TRSC. Obregnila se je tudi ob obisk visoke turške delegacije v TRSC ob 25. obletnici intervencije Turčije na otok Ciper in zasedbe severnega dela otoka. Kritično je ocenila tudi odklonilno stališče Turčije do iniciative vrha G-8 (21. 6. 1999), da bi prišlo do ponovnega začetka pogajanj sprtih strani pod okriljem ZN. (Do prvega kroga pogajanj je konec leta vendarle prišlo.) Komisija je Turčijo opozorila, da ima njeno stališče do ciprskega vprašanja negativen vpliv na evro–mediteransko sodelovanje.

Evropski svet v Helsinkih decembra 1999 je bil za Turčijo izrednega pomena, saj je dobila status kandidatke za članstvo.¹¹ Pomemben pa je bil tudi za Republiko Ciper, saj je EU sprejela odločitev, da rešitev ciprskega vprašanja ni predpogoj za vstop Republike Ciper v unijo. Evropski svet je takrat v zvezi s ciprskim vprašanjem v 9. točki sklepov poudaril dvoje:

---

⁹ Takratni predsednik Clerides je 12. marca 1998 predsedstvu Evropskega sveta predstavil uradno vabilo predstavnikom turških Ciprčanov za sodelovanje na pristopnih pogajanjih z EU, ki pa so ga zavrnili (Stivachtis, marec 2000).

¹⁰ Redno poročilo za leto 1999 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *1999 Regular Report from the Commission on Turkey's progress towards accession*, Evropska komisija, Bruselj, 13. 10. 1999.

¹¹ Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Helsinki, 10. – 11. 12. 1999.

- a) Da pozdravlja začetek pogajanj za rešitev ciprskega problema 3. 12. v New Yorku in da podpira prizadevanja generalnega sekretarja ZN, da bi se pogajanja uspešno zaključila.
- b) Da bo politični dogovor pospešil pristop Republike Ciper k EU. V primeru, da do dogovora ne bo prišlo do konca pristopnih pogajanj, pa bo Svet EU sprejel odločitev ne glede na politični dogovor.

Odločitev Evropskega sveta v Helsinkih leta 1999, da je Turčija kandidatka za članstvo, je imelo pozitiven, a omejen vpliv na reševanje ciprskega vprašanja. Tako se mnenje Evropske komisije **v poročilu iz leta 2000** ni kaj bistveno spremenilo – stališče Turčije do ciprskega vprašanja je v nasprotju z resolucijami ZN in s stališčem EU.¹² Kljub temu je ugotovila, da je podelitev statusa kandidatke Turčiji (po odločitvi Evropskega sveta v Helsinkih decembra 1999) dalo nov zagon političnemu procesu za razrešitev ciprskega vprašanja. Konec leta 1999 so se namreč ponovno pričela pogajanja med predstavniki grškega in turškega dela Cipra, kar je EU na sestanku Evropskega sveta v Helsinkih tudi pozdravila.¹³ Komisija je opozorila na junijsko napetost, ko se je obnovil mandat mirovnih sil ZN na Cipru (The United Nations Peace-keeping Force in Cyprus - UNFICYP). Vodstvo turškega dela Cipra je postavilo strožje pogoje za prisotnost UNFICYP na severu otoka. Poleg tega so turške vojaške enote za malenkost napredovale na delu tamponske cone. To je povzročilo številne proteste, tudi s strani generalnega sekretarja ZN.

Poročilo iz leta 2001 nadaljuje tradicijo negativnih ocen in kritik Komisije glede turškega stališča do ciprskega vprašanja.¹⁴ Tako je Komisija ponovno ugotovila, da kljub uradni podpori Turčije za razrešitev ciprskega vprašanja, temu niso sledila konkretna dejanja. Kot največje razočaranje so navedli dejstvo, da je Ankara podprla odločitev gospoda Denktasa, voditelja turških Ciprčanov, da zapusti pogajanja pod okriljem ZN in da zavrne povabilo generalnega sekretarja na pogajanja v New Yorku septembra 2001. Komisija je v poročilu navedla tudi pobudo EU, naj Turčija vzpodbudi

---

¹² Redno poročilo za leto 2000 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *2000 Regular Report from the Commission on Turkey's progress towards accession*, Evropska komisija, Bruselj, 8. 11. 2000.

¹³ Prvi krog pogajanj je potekal v New Yorku (začetek 3. 12. 1999), drugi in tretji krog v Ženevi (začetek februarja in julija 2000) in četrti krog pogajanj ponovno v New Yorku (začetek septembra 2000).

¹⁴ Redno poročilo za leto 2001 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *2001 Regular Report on Turkey's progress towards accession*, Evropska komisija, Bruselj, 13. 11. 2001.

vodstvo turškega dela Cipra, da izkoristi priložnost in da pridejo do rešitve ciprskega vprašanja še pred zaključkom pristopnih pogajanj z Republiko Ciper, kar bi omogočilo turškim Cipračanom, da sodelujejo v tem procesu.

Tega leta so za Turčijo sprejeli t. i. **Partnerstvo za pristop** (Accession Partnership).¹⁵ Tudi v njem je omenjeno ciprsko vprašanje. In sicer, da v skladu s helsinškimi odločitvami (mišljena je točka 9 (a)) in v kontekstu političnega dialoga, naj Turčija podpira prizadevanja za dokončno rešitev ciprskega problema (podpre naj nadaljevanje misije generalnega sekretarja ZN in pogajanja na osnovi njegovih predlogov). Tudi v revidiranem Partnerstvu za pristop iz leta 2003 najdemo podoben zapis.¹⁶

Tudi v **poročilu iz leta 2002** je Komisija še naprej vzpodbujala Turčijo naj pripomore k reševanju ciprskega vprašanja.¹⁷

Da je vstop združenega otoka Ciper v unijo optimalna rešitev, je potrdil **Evropski svet v Kopenhagnu** (12 – 13. 12. 2002).¹⁸ Tako je podprl prizadevanja obeh skupnosti, da se nadaljujejo pogajanja, s ciljem rešiti problem do 28. 2. 2003, na osnovi predlogov generalnega sekretarja ZN.

Tudi evropski komisar za širitev, Günter Verheugen, je potrdil, da je »združeni Ciper optimalna opcija«, da pa EU združitve ne postavlja za pogoj pri vključevanju Republike Ciper v unijo (STA, 8. 3. 2002). Poudaril je, da začetek pogajanj s Turčijo in rešitev ciprskega vprašanja nista medsebojno povezana. Izrazil je še staro željo EU, da bi Ankara v pogajanjih med grško in turško skupnostjo o vnovični združitvi otoka odigrala konstruktivno vlogo (STA, B. M. V. , 22. 3. 2002).

---

¹⁵ Odločitev Sveta 8. marca 2001 o načelih, prioritetah, srednjeročnih ciljih in pogojih, ki so vsebovana v Partnerstvu za pristop z Republiko Turčijo, *COUNCIL DECISION of 8 March 2001 on the principles, priorities, intermediate objectives and conditions contained in the Accession Partnership with the Republic of Turkey*, Svet EU, Bruselj, 8. 3. 2001.

¹⁶ Odločitev Sveta 19. maja 2003 o načelih, prioritetah, srednjeročnih ciljih in pogojih, ki so vsebovana v Partnerstvu za pristop s Turčijo, *COUNCIL DECISION of 19 May 2003 on the principles, priorities, intermediate objectives and conditions contained in the Accession Partnership with Turkey*, Svet EU, Bruselj, 19. 5. 2003.

¹⁷ Redno poročilo za leto 2002 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *2002 Regular Report on Turkey's progress towards accession*, Evropska komisija, Bruselj, 9. 10. 2002.

¹⁸ Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Kopenhagen, 12. – 13. 12. 2002.

Evropski svet je v Solunu (19 – 20. 6. 2003) poudaril, da so pristopna pogajanja z Republiko Ciper že pomagala pri ustvarjanju ustreznih razmer za dogovor obeh skupnosti na otoku.¹⁹ Kot pozitiven premik so navedli popuščanja pri omejevanju stikov in komuniciranja med grškimi in turškimi Ciprčani, kar po mnenju Evropskega sveta dokazuje, da obe skupnosti lahko živita skupaj, združeni, znotraj unije.²⁰ Ponovno so podprli prizadevanja generalnega sekretarja ZN za rešitev ciprskega vprašanja in pozvali vse vpletene strani, še posebej pa Turčijo in turške Ciprčane, da ga podprejo in da čimprej pride do nadaljevanja pogajanj. Nadalje je Evropski svet izrazil namero, da bo EU še naprej prispevala k pravični in funkcionalni rešitvi problema, v skladu s sprejetimi resolucijami ZN. Evropski svet je pozdravil pripravljenost Evropske komisije, da ponudi pomoč za hitro rešitev problema. Prav tako je pozdravil sporočilo Komisije o promoviranju ekonomskega razvoja TRSC in o bodočem izvajanju ukrepov.²¹

V poročilu iz leta 2003 je Komisija ugotovila, da je tudi v letu 2003 turška vlada večkrat potrdila svojo podporo pri iskanju trajne rešitve ciprskega vprašanja pod pokroviteljstvom generalnega sekretarja ZN.²² Potem, ko so propadla pogajanja o združitvi Cipra v Haagu, je Turčija izrazila upanje, da bo do dogovora prišlo še pred majem 2004. Kljub temu, pa je osmega avgusta Turčija podpisala okvirni sporazum za vzpostavitev carinske unije s TRSC. Komisija je izrazila prepričanje, da takšen sporazum nima po mednarodnem pravu nobene veljave in da bi bil v nasprotju s turškimi obveznostmi, ki izhajajo iz carinske unije z Evropsko skupnostjo. Turška vlada je posledično zagotovila, da sporazum ne bo ratificiran in ne bo stopil v veljavo.

---

¹⁹ Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Solun, 19. – 20. 6. 2003.

²⁰ Tega leta so odprli mejo med turškim in grškim delom Cipra (STA, 23. 4. 2003).

²¹ Na zasedanju Evropskega sveta v Bruslju (24 – 25. 10. 2002) je bil sprejet program za TRSC, po katerem naj bi pomagali severnemu delu otoka, da dohiti južni gospodarsko razvitejši del. Tako naj bi TRSC leta 2004 dobila 39 milijonov evrov, leta 2005 67 milijonov in leta 2006 100 milijonov evrov (Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Bruselj, 24. – 25. 10. 2002).

²² Redno poročilo za leto 2003 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *2003 Regular Report on Turkey's progress towards accession*, Evropska komisija, Bruselj, 5. 11. 2003.

Evropski svet je v Bruslju (12. – 13. 12. 2003) poudaril, da ima izražena turška pripravljenost za politično rešitev ciprskega vprašanja velik pomen in da bi rešitev vprašanja Turčiji v veliki meri približala članstvo v EU.²³

1. 3 OBDOBJE NEPOSREDNO PRED IN PO PROPADLEM REFERENDUMU O ANANOVEM NAČRTU IN VSTOPU SAMO GRŠKEGA DELA CIPRA V EVROPSKO UNIJO

Turčija je konec leta 2002 postopoma spremenila tudi svojo politiko do ciprskega vprašanja, ki je postala bolj naklonjena rešitvi na osnovi Ananovega načrta (natančnejši vpogled je na voljo v poglavju 2. 1, »Možnost izbruha nacionalističnih teženj v TRSC in v Turčiji«). Tako je Evropska komisija v poročilu iz leta 2004 ugotovila, da je Turčija v preteklih letih večkrat izrazila svojo podporo pri iskanju trajne rešitve ciprskega vprašanja pod pokroviteljstvom generalnega sekretarja ZN, vendar je turško stališče do tega vprašanja bilo vse do leta 2003 nejasno.²⁴ V preteklih letih pa je, po velikem političnem preobratu, Turčija aktivno podprla prizadevanja generalnega sekretarja za razrešitev ciprskega vprašanja. Tako je na povabilo generalnega sekretarja ZN turški premier konec marca sodeloval skupaj z gršimi predstavniki in predstavniki obeh ciprskih skupnosti na pogajanjih v švicarskem mestu Bürgenstock. Nadalje je Turčija podprla končni Ananov načrt in tudi kasnejši referendum na otoku (s pozivanjem ciprskim Turkom naj glasujejo za načrt). Turška skupnost je na referendumu glasovala za združitev, grška pa proti. Prvega maja 2004 je tako evropski pravni red EU začel veljati samo na južnem delu otoka.

EU se je Turčiji zahvalila za pozitiven doprinos pri razreševanju ciprskega vprašanja že na zasedanju Evropskega sveta v Bruslju (17 – 18 junij 2004).²⁵ Evropski

---

²³ Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Bruselj, 12. – 13. 12. 2003.

²⁴ V poročilu je omenjen tudi dekret, ki ga je maja 2004 turški Svet ministrov sprejel in ki širi carinsko unijo na nove države članice, z izjemo Republike Ciper. Drugega oktobra je Turčija izdala nov dekret, ki je dodal Republiko Ciper na listo držav, za katere veljajo določila carinske unije (Redno poročilo za leto 2004 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *2004 Regular Report on Turkey's progress towards accession*, Evropska komisija, Bruselj, 6. 10. 2004).

²⁵ Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Bruselj, 17. – 18. 6. 2004.

svet je Turčijo pozval naj zaključi pogajanja s Komisijo o razširitvi ankarskega sporazuma na nove članice unije. V ta namen je Komisija poslala turškim oblastem osnutek protokola, potrebnega za razširitev sporazuma, ki pa ga Turčija takrat ni podpisala. S tem je EU želela doseči, da bi Turčija *de facto* priznala Republiko Ciper.²⁶

Pri tem gre v bistvu za dve vprašanji – priznanje države in priznanje vlade. Stališče mednarodna skupnost (z izjemo Turčije) je, da na otoku obstaja samo ena država – Republika Ciper, ki obsega celoten otok. Turčija po drugi strani ne priznava Republike Ciper, saj je zavzela stališče, da izraz Republika Ciper ne označuje partnerske države ustanovljene leta 1960 (v skladu z mednarodnimi pogodbami, ki so jih podpisali predstavniki grških in turških Ciprčanov, pa tudi Turčije, Grčije in Velike Britanije). Turčija trdi, da je partnerska republika, ki je bila osnovana na obstoju dveh enakopravnih ljudstev (grških in turških Ciprčanov), prenehala obstajati leta 1963. Takrat so bili turški Ciprčani na silo izključeni iz vseh političnih organov republike, kar je bilo v jasnem nasprotju z ustanovnimi sporazumi in z ustavo (Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Turčije, 16. 9. 2005). Mednarodna skupnost (spet z izjemo Turčije) vlado Republike Ciper priznava za edine legitimne predstavnike celotnega otoka. Turčija nasprotno priznava, da so oblasti grškega dela Cipra upravitelji le južnega dela otoka in niso predstavniki turških Ciprčanov (Tezcan, n. d.).

1. 4 OBDOBJE OD ZASEDANJA EVROPSKEGA SVETA V BRUSLJU (DECEMBRA 2004) DO ZAČETKA PRISTOPNIH POGAJANJ S TURČIJO

Že staro stališče EU, da naj Turčija izkoristi svoj vpliv in naj ima konstruktivno vlogo pri reševanju ciprskega vprašanja, se tudi v tem obdobju ni spremenilo. Še več, v zameno za to, da je Turčija na zasedanju v Bruslju decembra 2004 dobila datum za začetek pristopnih pogajanj, je morala Turčija (predvsem na zahtevo Republike Ciper) podpisati protokol k razširitvi ankarskega sporazuma tudi na nove članice EU.²⁷ Za

---

²⁶ *De facto* priznanje je neuradno, lahko se omeji časovno in/ali na določene pravne odnose. Izpeljan je iz dejanj in stikov med državama na politični ravni. *De jure* je nasprotno uradno priznanje, retroaktivno in dokončno (Tezcan, n. d.).

²⁷ Evropski svet je v Bruslju za Turčijo določil pogoje za začetek pogajanj. Prvi pogoj je bil ta, da mora Turčija implementirati šest paketov zakonodaje s področja človekovih pravic in sodstva, drugi pogoj pa

Republiko Ciper je to pomenilo, da bo Turčija prenehala z blokado grško-ciprskih ladij in letal na svojem ozemlju in bo *de facto* priznala Republiko Ciper. Turčija je protokol julija 2005 podpisala, a je priložila tudi deklaracijo, da podpis protokola ne pomeni tudi priznanje Republike Ciper. Po burni razpravi v EU in sprejeti proti-deklaraciji, je Turčija vendarle 3. 10. dobila svoj pogajalski okvir in je lahko uradno pričela s pristopnimi pogajanjmi.

1. 4. 1 RAZŠIRITEV ANKARSKEGA SPORAZUMA

Omenjeni protokol je ugodnosti carinske unije med EU in Turčijo, ki je začela veljati leta 1996, razširil na deset novih članic skupnosti. Posebno pomemben je za Republiko Ciper, saj bi poleg lažje blagovne trgovinske menjave s Turčijo lahko to prineslo tudi *de facto* priznanje grškega dela Cipra (to se zaradi priložene turške deklaracije, ki zavrača priznanje Republike Ciper, ni zgodilo). Prav zaradi te nezaželene »stranske posledice« premier Turčije Erdogan decembra lani na pritisk domače opozicije ni privolil v predlog zavezujočega sklepa, po katerem je »Evropski svet pozdravil odločitev Turčije, da podpiše protokol k prilagoditvi ankarskega sporazuma vstopu desetih novih članic«, temveč so po pravi politični burji v Ankari sprejeli omiljeno formulacijo, s katero so najvišji državniki unije »pozdravili pripravljenost turške vlade, da še pred začetkom pristopnih pogajanj podpiše protokol k ankarskemu sporazumu.« (Mešanović, 1. 3. 2005: 4)

Potrebno je povedati, da se je razširitev ankarskega sporazuma v preteklosti že zgodila. Prvič že leta 1973, ko se je sporazum (z dodatnim protokolom) razširil na Veliko Britanijo, Irsko in Dansko. Leta 1988 je Grčija z dvema ločenima protokoloma pristopila k sporazumu. Protokola sta ratificirali tako Grčija kot Turčija. Sporazum je bil razširjen tudi na Španijo in Portugalsko s tremi ločenimi protokoli. Te tri protokole je ratificiral turški parlament, ne pa tudi Španija in Portugalska. Podoben protokol ni bil podpisan z Avstrijo, Finsko ali Švedsko, ko so leta 1995 vstopile v EU (Tezcan, n. d.). Čeprav nekateri postopki razširitve sporazuma niso bili speljani do konca, pa je dejansko ankarski sporazum začel veljati za vse nove države članice EU. Podpis razširitvenega protokola z vstopom nove članice v EU torej ni nujen. Že v samem

---

omenjeni podpis protokola (Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Bruselj, 16. – 17. 12. 2004).

ankarskem sporazumu najdemo interpretativno deklaracijo, v kateri je zapisano, da pojem »pogodbene stranke« v pogodbi pomeni na eni strani Republiko Turčijo in na drugi:

- skupnost in države članice, ali
- samo države članice, ali
- samo skupnost.²⁸

Posledično to pomeni, da s širitvijo EU, pojem »pogodbene stranke« vključuje tudi nove članice unije.

Zakaj torej EU vztraja, da se razširitveni protokol sklene z novimi članicami, ki so v EU vstopile maja 2004? Ker je želela od Turčije izsiliti priznanje Republike Ciper (Tezcan, n. d.).

1. 4. 2 DEKLARACIJA TURČIJE IN PROTIDEKLARACIJA EVROPSKE UNIJE

Komisija je osnutek protokola predstavila maja 2005, ki ga je Turčija podpisala julija. Zraven so priložili **deklaracijo o Cipru**, s katero je oznanila, da podpis protokola še ne pomeni priznanje Republike Ciper. V njej je med drugim zapisano, da:

- se bo Turčija še naprej zavzemala za mirno in dolgoročno rešitev ciprskega vprašanja in bo podpirala prizadevanja generalnega sekretarja ZN, da se sklene dogovor o ustanovitvi nove države Ciper z dvema conama,
- izraz Republika Ciper iz protokola ne označuje partnerske države ustanovljene leta 1960,
- bo Turčija še naprej obravnavala oblasti grškega dela Cipra kot upravitelje južnega dela otoka in ne kot predstavnike turških Ciprčanov,
- podpis, ratifikacija in implementacija tega protokola ne pomenijo priznanja Republike Ciper, niti ne prejudicirajo turških pravic in obveznosti, ki izhajajo iz garancijske pogodbe (Treaty of Guarantee), pogodbe o vojaški zvezi (Treaty of Alliance) in pogodbe o ustanovitvi (Treaty of Establishment) iz leta 1960,²⁹

---

²⁸ Pridružitveni sporazum med Evropsko gospodarsko skupnostjo in Turčijo, *Agreement establishing an Association between the European Economic Community and Turkey*, Ankara, sprejet 12. 9. 1963, v veljavi od 1. 12. 1964.

²⁹ Z garancijsko pogodbo so Velika Britanija, Grčija in Turčija pridobile pravico unilateralne intervencije, z namenom, da se znova vzpostavi ustavni red na Cipru. S pogodbo o vojaški zvezi sta Grčija in Turčija

- po podpisu protokola odnos Turčije do TRSC ostaja nespremenjen,
- bo Turčija v primeru razrešitve ciprskega vprašanja pripravljena vzpostaviti odnose z novo nastalo državo, do takrat pa bo stališče Turčije do Cipra ostalo nespremenjeno (Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Turčije, 29. 7. 2005).

Predsednik Republike Ciper, Papadopoulos, se je na to izjavo odzval z namigom, da razmišlja o vetu na začetek pristopnih pogajanj Turčije z EU (STA, AFP, 2. 8. 2005: 20). Pri tem pa nikakor ni bil osamljen. Tako je francoski premier Dominique de Villepin takrat izjavil, da se Turčija ne more pogajati z državo, ki je ne priznava. Francoska vlada je tako vztrajala na zahtevi, da mora biti turško priznanje Republike Ciper pogoj za začetek pogajanj o vstopu v EU (Kocbek, 20. 8. 2005: 4). Republiko Ciper sta pri zahtevi po priznanju podprli tudi Grčija in Avstrija (Žitko, 9. 8. 2005: 4). Komisar za širitev, Olli Rehn, je poudaril, da se bo Turčija po 3. 10. pogajala z vsemi 25 članicami, torej tudi s Ciprom, s podpisom protokola pa da je »priznala dejstvo, da ima EU 25 članic«. Opozoril je, da tudi v Evropski komisiji poudarjajo velik pomen priznanju Cipra in že zato pričakujejo nadaljevanje pogovorov o ureditvi tamkajšnjih razmer. Namignil je, da bi bilo najbolje, če bi pogajanja s Turčijo potekala vzporedno z urejanjem ciprskega vprašanja (pod taktirko ZN) – s čimer ponavlja staro tezo Komisije, da ni mogoče kaznovati Turčije, če se ne morejo sporazumeti na Cipru, da pa hkrati pričakujejo dejavno vlogo Ankare pri prepričevanju ciprskih Turkov (Žitko, 11. 8. 2005: 4).

EU je 21. septembra kot odgovor sprejela **proti-deklaracijo**. Z njo EU obžaluje deklaracijo s strani Turčije in jo označuje kot unilateralen akt, ki ne predstavlja del protokola in nima nobenega pravnega učinka na turške obveznosti, ki izhajajo iz protokola. V njej je tudi izraženo pričakovanje, da bo Turčija popolno in nediskriminatorno implementirala protokol in odstranila vse ovire za prost pretok dobrin, vključujoč odstranitev ovir glede transportnih sredstev.³⁰ EU bo izpolnjevanje

---

dobili pravico, da pozicionirata na Cipru omejeno število vojakov. S pogodbo o ustanovitvi je Velika Britanija dobila suvereno pravico nad vojaškima bazama v Dhekelii in Akrotiri (Crisis Group, 2006).

³⁰ Komisija je v svojih poročilih Turčijo večkrat opozorila, da mora ukiniti omejitve, ki veljajo za plovila Republike Ciper in za plovila, ki trgujejo v imenu Republike Ciper. V poročilu iz leta 2005 je Komisija opozorila tudi na omejitve pri uporabi turškega zračnega prostora, ki veljajo za Cyprus Airways (letalsko družbo Republike Ciper) in druge ciprske transportne družbe in omejitve pri komuniciranju med ciprskimi in turškimi civilnimi letalskimi strokovnjaki.

obvez izhajajoč iz protokola tudi nadzorovala. V primeru, da Turčija teh obvez ne bo izpolnjevala, bo to imelo negativne posledice na pogajalski proces. Prav tako evropska deklaracija poudarja, da je priznanje vseh držav članic EU sestavni del pristopnega procesa (Evropski svet, 21. 9. 2005).

1. 4. 3 POGAJALSKI OKVIR

EU je 3. 10. 2005 končno sprejela **pogajalski okvir** za Turčijo in uradno pričela s pristopnimi pogajanjmi.³¹ Iz njega lahko ponovno razberemo, da ima turška vloga pri reševanju ciprskega vprašanja velik vpliv na vstopanje Turčije v EU. Kot pogoj za nadaljevanje pogajanj je jasno omenjena tudi implementacija razširitvenega protokola k ankarskemu sporazumu. Komisar za širitev Olli Rehn je o pogajalskem okviru za Turčijo povedal, da so pogoji, ki jih bo morala država izpolniti med pogajanjmi, najtežji doslej (Kocbek, 4. 10. 2005: 1).

V pogajalskem okviru je zapisano, da bo napredovanje pogajanj odvisno od turškega napredka pri pripravah na pristop, ki bo merjen še posebej v luči naslednjih pogojev:

- izpolnjevanje kopenhagenskih kriterijev,
- jasna turška privrženost dobrim medsosedskim odnosom in zavzetost za reševanje mejnih sporov na miren način, v skladu z ustanovno listino ZN (če je potrebno, tudi z vključitvijo Meddržavnega sodišča),
- nadaljnja turška podpora pri prizadevanjih za doseg rešitve ciprskega problema pod okriljem ZN, v skladu z načeli, na katerih je osnovana unija,
- izpolnjevanje turških obvez, ki izhajajo iz ankarskega sporazuma (Association agreement) in dodatnega protokola (Additional Protocol), ki razširja ankarski sporazum na vse nove članice EU, še posebej pa izpolnjevanje tistih obveznosti, ki se nanašajo na carinsko unijo Turčija – EU, kot tudi na implementacijo revidiranega Partnerstva za pristop (Accession Partnership).

---

³¹ Pogajalski okvir, *NEGOTIATING FRAMEWORK*, Evropski svet, Luksemburg, 3. 10. 2005.

1. 4. 4 PARTNERSTVO ZA PRISTOP

V skladu s sprejetim pogajalskim okvirom je Komisija novembra 2005 predlagala revidirano turško Partnerstvo za pristop, ki ga je Svet EU sprejel 23. 1. 2006.³² V njem je v zvezi s ciprskim vprašanjem zapisano že znano stališče EU:

- Turčija naj še naprej podpira prizadevanja za razrešitev ciprskega problema (pod okriljem ZN in v skladu z ustanovnimi načeli te organizacije).
- Turčija naj v polni meri implementira protokol, ki razširja ankarski sporazum na deset novih članic EU, vključno z Republiko Ciper.
- Turčija naj deluje v smeri normalizacije bilateralnih odnosov med Turčijo in vsemi državami članicami EU, vključno z Republiko Ciper.

V primeru, da Turčija tem zahtevam ne bi ugodila, Turčija ne bi bila deležna pomoči skupnosti za financiranje projektov preko pred-pristopnih instrumentov.³³

1. 5 OBDOBJE PO ZAČETKU POGAJANJ – NOVA RAZHAJANJA ZARADI IMPLEMENTACIJE PROTOKOLA

Kmalu po uradnem začetku pristopnih pogajanj je že prišlo do novih razhajanj med Ankaro in Brusljem zaradi ciprskega vprašanja. Spor zadeva implementacijo protokola, ki je razširil ankarski sporazum. V praksi to pomeni, ali bo Turčija prenehala z blokado grško-ciprskih ladij in letal na svojem ozemlju. EU si prizadeva, da bi Turčija to nemudoma storila, medtem, ko je pozicija turške vlade, da »ni potrebno hiteti«. Tako je turški premier Erdogan v nekem televizijskem intervjuju izjavil, da bi morala EU najprej odpreti trgovino s TRSC in sprostiti finančni paket pomoči, ki ga je blokirala

---

³²Odločitev Sveta 23. januarja 2006 o načelih, prioritetah in pogojih, ki so vsebovana v Partnerstvu za pristop s Turčijo, *COUNCIL DECISION of 23 January 2006 on the Principles, Priorities, and Conditions contained in the Accession Partnership with Turkey*, Svet EU, Bruselj, 23. 1. 2006.

³³ V 5. točki Partnerstva za pristop je zapisano: »Pomoč skupnosti za financiranje projektov preko pred-pristopnih instrumentov je pogojena s turškim izpolnjevanjem obveznosti, ki izhajajo iz sporazumov med Turčijo in Evropsko skupnostjo, vključno z odločitvijo o carinski uniji 1/95 in drugimi odločitvami. Pomoč je pogojena tudi z nadaljevanjem konkretnih korakov pri izpolnjevanju kopenhagenskih kriterijev in še posebej z napredkom pri specifičnih prioritetah vsebovanih v Partnerstvu za pristop. V primeru, da ti splošni pogoji ne bodo izpolnjeni, bi to lahko privedlo do odločitve sveta, da se finančna pomoč na osnovi 5. člena regulative (ES) No2500/2001 začasno ukine.«

vlada Republike Ciper. Republika Ciper temu odločno nasprotuje, saj naj bi svobodna trgovina s severom pomenila *de facto* priznanje TRSC (Beunderman, 7. 10. 2005).

Turčija je 24. januarja 2006 predstavila svojo novo iniciativo, nov akcijskih načrt za Ciper. V njem predlaga, da bodo odprli turška pristanišča plovilom Republike Ciper in zračni prostor letalom Republike Ciper, v zameno za odprtje pristanišč in letališča Ercan v TRSC, vključitev TRSC v carinsko unijo z EU in sodelovanje turških Ciprčanov na mednarodnih športih, kulturnih in drugih družbenih aktivnosti. Povabili so generalnega sekretarja ZN naj skliče konferenco v prvi polovici leta 2006, da se dokončno izoblikuje izpeljava načrta (Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Turčije, 24. 1. 2006). Evropska komisija, Velika Britanija in ZDA (Združene države Amerike) so iniciativo pozdravile, vsaj kot osnovo za dialog, in se še naprej zavzemajo za končanje izolacije TRSC in za njegov gospodarski razvoj. Toda vlada Republike Ciper je iniciativo zavrnila, saj naj bi Turčija ponudila, da izpolni tisto, kar je že tako ali tako dolžna kot del pristopnega procesa k EU. Seveda je to res, toda mednarodna skupnost je prav tako dala obljubo o končanju izolacije turškim Ciprčanom, ki pa je ni izpolnila (Crisis Group, 8. 3. 2006).

Evropski komisar za širitev, Olli Rehn, je ponovno pozval Turčijo, naj odpre svoja pristanišča in letalski prostor (o. p. grško-)ciprskim ladjam in letalom, če želi gladko nadaljevanje pogovorov o članstvu (Kubosova, 10. 3. 2006). To naj bi morala storiti do konca leta 2006 (Beunderman, 23. 2. 2006). Kljub temu pa se obetajo nove iniciative s strani EU, da bi prišlo do pozitivnih premikov. Komisar za širitev je tako izjavil, da verjame, da bodo po volitvah v Republiki Ciper (21. 4. 2006) lahko kmalu začeli z resnim delom in da bodo sprejeli preostali del paketov za finančno pomoč in za trgovino s TRSC (Beunderman, 19. 5. 2006).

1. 5. 1 KAMEN SPOTIKE TUDI TURŠKO OVIRANJE REPUBLIKE CIPER V MEDNARODNIH ORGANIZACIJAH IN NESPOŠTOVANJE SODB EVROPSKEGA SODIŠČA ZA ČLOVEKOVE PRAVICE

Kamen spotike je tudi turško oviranje Republike Ciper v mednarodnih organizacijah. Tako se je Evropska komisija v svojem rednem poročilu za leto 2005 obregnila ob turško sodelovanje v Evropski varnostni in obrambni politiki (European

Security and Defence Policy - ESDP).³⁴ Turčija in EU imata namreč različno interpretacijo »Berlin Plus« sporazumov med EU in Organizacijo severnoatlantske pogodbe (North Atlantic Treaty Organisation - NATO).³⁵ Na zasedanju Evropskega sveta v Kopenhagnu (leta 2002) so sprejeli odločitev, da samo tiste države članice, ki so istočasno tudi članice NATO ali Partnerstva za mir, lahko sodelujejo v operacijah ESDP, ki vključujejo uporabo NATO sredstev in zmogljivosti. To pomeni, da Republika Ciper in Malta, ki ne izpolnjujeta kriterijev, ne moreta sodelovati (Defence-Europe.org, n. d.). Toda Bruselj zavrača izključitev Republike Ciper iz širše, strateške razprave z NATO, kot zahteva Ankara. Posledično do pogovorov o problemih kot sta terorizem in Darfur sploh ni prišlo. Tako je Turčija pod vedno večjim pritiskom s strani EU, naj dovoli Republiki Ciper, da sodeluje v strateških sestankih med EU in NATO (Beunderman, 14. 11. 2005).

Turčija je do danes večkrat vložila veto na ciprski pristop k Wassenaar sporazumu o kodeksu primerne ravnanja pri izvažanju orožja (Wassenaar agreement concerning the Code of Good Conduct on Arms Export). Komisija je v svojem rednem letnem poročilu za leto 2005 podala mnenje, da takšno ravnanje ovira delovanje enotnega trga na področjih, ki jih ta sporazum pokriva.

Komisija je v svojih poročilih (od leta 1999 do 2003) večkrat opozorila tudi na nespoštovanje sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice z dne 28. 6. 1998 v primeru grške Ciprčanke, gospe Loizidou. Sodišče je ugotovilo, da je Turčija kontinuirano kršila njene pravice, s tem, ko so ji preprečevali dostop do njene posesti na severnem Cipru.³⁶ Odbor ministrov Sveta Evrope je v zvezi s to sodbo sprejel kar tri *interim* resolucije (zadnja je bila sprejeta junija 2001), v katerih je izražena kritika nad turškim neupoštevanjem sodbe in pričakovanje, da jo bo Turčija izvršila. Turčija je šele

---

³⁴ Redno poročilo za leto 2005 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *Turkey 2005 Progress Report*, Evropska komisija, Bruselj, 9. 11. 2005.

³⁵ »Berlin Plus« sporazumi so omogočili EU, da izvaja operacije za obvladovanje kriznih razmer s sredstvi in zmogljivostmi NATO. Primer takšne EU operacije je Althea, v Bosni in Hercegovini (Defence-Europe.org, n. d.).

³⁶ Evropsko sodišče za človekove pravice v svojih sodbah za TRSC uporablja termin »severni Ciper«. Tudi EU v svojih uradnih dokumentih uporablja ta izraz, oziroma »severni del Cipra«. V diplomski nalogi uporabljam izraz »TRSC«. Naredila sem izjemo le v primeru sodb Evropskega sodišča za človekove pravice. Tu, glede na kontekst, izmenično uporabljam tako izraz »TRSC« kot tudi »severni Ciper«.

junija 2003 zagotovila, da namerava izpolniti sodbo do oktobra 2003 (kar je 2. 12. 2003 končno tudi storila).

Ta primer pa ni nikakor bil osamljen. V poročilih Evropske komisije se pogosto omenja tudi primer Ciper v. Turčija N^o25781/94. Republika Ciper je trdila, da je Turčija kontinuirano kršila Konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin na severnemu delu Cipra, kot so kršitve v zvezi s pogrešanimi grškimi Ciprčani in v zvezi z domovi in lastnino ljudi, ki so bili pregnani s severnega Cipra. Turčija je trdila, da je TRSC demokratična država, ki je politično neodvisna od drugih suverenih držav, vključno s Turčijo. Iz tega razloga je Turčija poudarila, da se obtožbe Republike Ciper nanašajo samo na TRSC in da Turčija ne more biti odgovorna za domnevne kršitve. Sodišče je v sodbi 10. 5. 2001 obsodilo Turčijo, da je odgovorna za kršitev štirinajstih členov Konvencije z zvezi s spoštovanjem človekovih pravic na severnem delu Cipra. Glede turške odgovornosti je sodišče ugotovilo, da ta dejansko obstaja, saj Turčija vojaško nadzoruje severni Ciper. Turčija pa ni odgovorna samo za dejanja lastnih vojakov in uradnikov na severnem Cipru, temveč tudi za dejanja lokalne administracije, ki je lahko preživela samo s pomočjo turške vojske (iz sodbe v primeru Ciper v. Turčija).³⁷ Zaradi nespoštovanja sodbe, je Odbor ministrov Sveta Evrope sprejel dve *interim* resoluciji (leta 2003 in 2005). V zadnji resoluciji je ugotovljeno, da je bil na številnih področjih dosežen napredek, še vedno pa ostajajo nerešena vprašanja povrnitve pravic in posesti preseljenim grškim Ciprčanom (iz rednih poročil Komisije za leto 2003 in 2005).

---

³⁷ Sodba v primeru Ciper v. Turčija, *Judgement in the case of Cyprus v. Turkey N^o25781/94*, Evropsko sodišče za človekove pravice, Strasbourg, 10. 5. 2001.

2. KAKŠEN VPLIV BI TURŠKO PRIZNANJE REPUBLIKE CIPER IMELO NA RAZREŠITEV CIPRSKEGA VPRAŠANJA?

Ali bi morebitno priznanje pripomoglo k razrešitvi ciprskega vprašanja, ali ne? Vlada republike Ciper je zaenkrat sicer umaknila zahtevo po priznanju, vendar upa, da bo dobila privolitev Turčije v začetni fazi pogajanj. Da bi odgovorili na zgoraj zastavljeno vprašanje, moramo najprej ugotoviti oziroma oceniti trenutne možnosti za razrešitev ciprskega vprašanja.

Splošno gledano se lahko ciprsko vprašanje reši na tri načine:

1. z ohranitvijo *status quo*,
2. s priznanjem obeh delov otoka kot samostojnih držav,
3. z združitvijo obeh delov v eno državo (tu so na voljo različne oblike združitve, od centralizirane države do federacije).

Mednarodna skupnost se je opredelila za tretjo možnost in sicer za združitev po načelu dveh con in dveh skupnosti. Zaradi širših interesov mednarodnega miru in varnosti je namreč Cipru naloženo, da mora uresničiti samoodločbo le v obliki neodvisne, suverene in ozemeljsko celovite države.³⁸ Čeprav je takšna rešitev zaželena, jo je v realnosti težko uresničiti.

Združitev Cipra po načelu dveh con in dveh skupnosti je predvideval tudi zadnji izmed propadlih poizkusov rešitve ciprskega vprašanja – Ananov načrt. Gre za obsežen načrt (zadnja, peta različica je štela 220 strani in 9.000 strani aneksov), ki ga je pripravil generalni sekretar ZN, Kofi Annan. Nova država se bi imenovala Enotna republika Ciper. Sestavljala bi jo dva dela; severni turški bi se s sedanjih 37 skrčil na 29 % ozemlja. Skupni senat bi sestavljalo po 24 poslancev iz vsakega dela, državo pa bi vodila predsednik in podpredsednik, ciprski Turek in ciprski Grk, ki bi se na položaju izmenjevala. Načrt bi začel veljati, če bi ga 24. aprila 2004 na dveh ločenih referendumih podprli obe strani, kar pa se ni zgodilo. Za združitev je v TRSC glasovalo 65 % volivcev, proti združitvi je v Republiki Ciper glasovalo 76 % volivcev (Utenkar, 2. 4. 2004: 8).

---

³⁸ Stališče mednarodne skupnosti do ciprskega vprašanja lahko razberemo iz številnih resolucij, ki jih je Varnostni svet ZN sprejel na to temo. Kot primer navajam naslednje tri: res. VS 353 (1974), res. VS 550 (1984), res. VS 939 (1994).

Mednarodna krizna skupina v svojem evropskem poročilu ugotavlja, da se je reševanje problema po neuspelem referendumu o Ananovem načrtu aprila 2004 znašlo na mrtvi točki. Menijo, da je najboljša možna rešitev za obe skupnosti, da se grška in turška stran ponovno prizadevata za združitev otoka znotraj širših okvirov, ki jih predvideva Ananov načrt (Crisis Group, 8. 3. 2006). Postavlja pa se vprašanje, ali je Ananov načrt res dobra osnova za nadaljevanje pogajanj. Ali so grški Ciprčani na referendumu glasovali proti načrtu zato, ker je bil pristranski in neuravnotežen v prid turških Ciprčanov? Za grške Ciprčane sta bili v Ananovem načrtu najbolj sporni določili, da število grških Ciprčanov v prvih 19 letih ne bi smelo preseči 18 % prebivalstva, potem pa jih ne bi smelo biti več kot tretjina; in da grški Ciprčani ne bi smeli kupovati nepremičnin na severu, dokler severni del otoka ne bi dosegel 85 % povprečnega življenjskega standarda na južnem delu otoka (Utenkar, 2. 4. 2004: 8). Za grške Ciprčane sta bili določili preveč restriktivni. Zadovoljni niso bili tudi z načinom vračanja lastnine, ki ga predvideva načrt. Ena tretjina turških Ciprčanov bi tako morala zapustiti svoje vasi, hiše, zemljo. Vsak ciprski Grk, ki je ob razdelitvi otoka zbežal na jug Cibra, bi tretjino svoje zemlje dobil nazaj, za preostali dve tretjini posesti, na kateri že tri desetletja živijo ciprski Turki, pa bi dobil ustrezno denarno nadomestilo. Tako bi zemljo morale vrniti kakšnih 57.000 ljudi. Okrog 20.000 turških Ciprčanov bi se morale posloviti tudi od hiš (Soban, 10. 7. 2004). Nekatere druge pripombe grških Ciprčanov glede Ananovega načrta so bile:

- Turške čete bi se morale veliko prej umakniti s Cibra, kot je predvideno v načrtu. V Ananovemu načrtu je bila demilitarizacija dolgotrajen proces in povezan s turškim vstopom v EU – za kar pa ni zagotovila. Šele leta 2019 bi se število turških čet zmanjšalo na 650.
- Obstajati morajo mednarodna zagotovila, da bo rešitev implementirana.
- Otok mora zapustiti več turških priseljencev kot predvideva načrt. Na otoku bi po združitvi ostalo približno 83.000 priseljenih Turkov (63.000 bi jih dobilo državljanstvo, 20.000 pa pravico za stalno bivanje in bi bili upravičeni do državljanstva po štirih letih). Natančnih podatkov o številu priseljencev iz Turčije v TRSC ni. Po zadnjem neodvisnem popisu prebivalstva iz leta 2003 naj bi jih bilo 87.000 (Akçakoca, 12. 5. 2005).

Profesor Andreas Theophanous, grški Ciprčan, tako meni, da bi Ananov načrt povzročil, da bi sever ostal turški, jug bi postal nacionalno mešan, Republika Ciper pa bi razpadla. Grški Ciprčani so po njegovem mnenju referendum zavrnil, ker ne samo da legitimizira

intervencijo iz leta 1974, temveč bi tudi vzpostavil situacijo, ki bi bila slabša kot *status quo* (Theophanous, 3. 4. 2006). Potrebno pa je poudariti, da načrt vsebuje izjemno natančna in obsežna določila, kompromisne predloge in je nenazadnje rezultat kar treh desetletij pogajanj. Nova različica Ananovega načrta, katerega osnova bi bila federacija dveh con in dveh skupnosti (o tem konceptu sta se dogovorila že nadškof Makarios in Rauf Denktas v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja), je edini predlog, ki bi v končni fazi bil sprejemljiv za obe strani (Crisis Group, 8. 3. 2006).

Skupina meni, da so edina možna pot naprej serija unilateralnih prizadevanj vseh vpletenih akterjev, s ciljem:

- ohraniti naklonjenost severa za rešitev problema,
- sprožiti politične spremembe na jugu,
- vzpodbujati spravo med obema skupnostma na otoku (*ibid.*).

V luči napisanega, kakšen bi bil vpliv priznanja Republike Ciper s strani Turčije na razrešitev ciprskega konflikta?

Menim, da bi priznanje Turčije ne prineslo pozitivnih sprememb zaradi več razlogov, ki jih v nadaljevanju diplomskega dela tudi proučujem.

1. To bi imelo negativne posledice za naklonjenost TRSC in Turčije za razrešitev problema (verjeten porast nacionalizma).
2. Po referendumu iz leta 2004 je jasno, da eno izmed večjih ovir sporazumu predstavlja politika vodstva grških Ciprčanov. Povečati je torej potrebno mednarodni pritisk na vodstvo grških Ciprčanov in ne toliko na Turčijo.
3. Dokler EU ne izpolni svojih obljub do turških Ciprčanov je nerealno pričakovati, da bo novo pogojevanje Turčiji naletelo na pozitiven odziv.

2. 1 MOŽNOST IZBRUHA NACIONALISTIČNIH TEŽENJ V TURŠKI REPUBLIKI SEVERNI CIPER IN V TURČIJI

2. 1. 1 TURŠKA REPUBLIKA SEVERNI CIPER

Ananov načrt, gospodarske težave, odvisnost od Turčije in upanje na članstvo v EU so spremenili politiko v TRSC. Zgodovinsko gledano, je na politični sceni dominirala nacionalistična smer (Narodna stranka enotnosti (Ulusal Birlik Partisi - UBP), Demokratska stranka (Demokrat Partisi - DP) in predsednik Denktas). V devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ko se je Republika Ciper vse bolj približevala članstvu v uniji, se je stališče turških Ciprčanov še bolj zaostriło, tako da so ovirali vsakršne poskuse ZN za oživitev mirovnega procesa (Crisis Group, 8. 3. 2006). Konec leta 2002 in v začetku leta 2003 je v TRSC prišlo do množičnih demonstracij javnosti v podporo Ananovemu načrtu, ki so povzročile, da so opozicija in glavni deli civilne družbe uspešno spodbijali ustaljeno politično garnituro. Spremembo je omogočil politični preobrat v Turčiji, pod vodstvom nove vlade (*ibid.*).

Prvi rezultati so se pokazali decembra 2003, ko je levo-sredinska Republikanska turška stranka (Cumhuriyetçi Türk Partisi - CTP), pod vodstvom Mehmet Ali Talata, dobila največ glasov na parlamentarnih volitvah. Volitve sicer niso prinesle prepričljivo zmago za tabor naklonjen rešitvi ciprskega vprašanja. Dve nacionalistični stranki (UBP pod vodstvom Dervis Eroglua in DP pod vodstvom sina Raufa Denktasa, Serdarja), sta dobili enako število sedežev v parlamentu, kot dve levo-sredinski stranki (Talatova CTP in Gibanje za mir in demokracijo (Barış ve Demokrasi Hareketi - BDH) pod vodstvom Mustafa Akincija). Novo vlado sta sestavila CTP, zagovornico Ananovega načrta, in DP, ki je bila do načrta bolj skeptična (STA, 15. 12. 2003).

Notranjim razlikam navkljub, je koalicijska vlada razvila konsistentno politično strategijo. Čeprav je pozicija DP ostala dvolična, je Serdar Denktas sodeloval s Talatom pri prepričevanju ljudi, naj se udeležijo referendumu (z razliko od njegovega očeta, ki je zavrnil načrt in zapustil zadnjo fazo pogajanj leta 2004) (Crisis Group, 8. 3. 2006).

Po referendumu aprila 2004 je začetno vznemirjenost zaradi zmage tabora naklonjenega Ananovemu načrtu zamenjalo razočaranje. Po tem, ko so grški Ciprčani načrt zavrnil, turški Ciprčani niso vstopili v EU kot del Republike Ciper. Začetna jeza EU nad grškimi Ciprčani in njihova hvala namenjena turškim Ciprčanom se ni

pretvorila v dejansko pomoč ali v spremembe v trgovinski regulativi (več v poglavju »Neizpolnjene obljube EU do turških Ciprčanov«).

Vlada je bila predčasno razpuščena v začetku 2005 (zaradi osuplosti nad zavrnitvijo Ananovega načrta v Republiki Ciper in zaradi neizpoljenih obljub s strani EU). Čeprav je Talat opozoril, da bi lahko stališče EU povzročilo ponoven izbruh nacionalističnih teženj v TRSC, se to ni zgodilo. Nasprotno, na volitvah februarja 2005 je zmagala Talatova CTP, ki je dobila 24 sedežev od 50 v parlamentu. Splošno ravnotežje med nacionalisti in zmernimi silami se med letoma 2003 in 2005 ni spremenilo. Aprila 2005 je Talat postal novi predsednik TRSC in tako nasledil dolgoletnega predsednika Denktasa. Talat si zavzema za začetek novih pogajanj o združitvi s ciprskimi Grki (Reuters, STA, 17. 4. 2005). S tem je prišlo do konsolidacije odločitve o nameri po ponovni združitvi otoka in o vključitvi v EU.

To pa seveda ne pomeni, da občutek izdaje s strani grških Ciprčanov in EU ni imel vpliv na notranjo politiko. V TRSC so postajali vedno bolj zaskrbljeni, da bi v zameno, da bi Turčija postala članica EU, utegnili žrtvovati interese turških Ciprčanov (Economist.com, 26. 1. 2006). Čeprav je vrnitev radikalnega nacionalizma malo verjetna in je vodstvo TRSC še naprej naklonjeno Ananovemu načrtu, v vodilni CTP niso več tako vneti zagovorniki načrta, kot so bili. Razočaranje, skupaj z nujno, da ohranijo tesne vezi z Ankaro, lahko privedeta do bolj togega stališča vodstva TRSC do ciprskega vprašanja. Polarizacija med nacionalističnim in zmernim taborom se lahko zmanjša (Crisis Group, 8. 3. 2006).

2. 1. 2 TURČIJA

Od leta 2001 je turška vlada začela s skoraj revolucionarnim procesom političnih reform, s ciljem izpolniti kopenhagenske politične kriterije, da bi lahko pričeli s pristopnimi pogajanjmi z EU. Še posebno po zmagi Stranke za pravičnost in razvoj (Adalet ve Kalkınma Partisi - AKP) na volitvah 2002 in po odločitvi Evropskega sveta decembra 2002 v Kopenhagnu, se je reformni proces v Turčiji zelo pospešil. Sprejemanje reform pa nikakor ni bilo lahko, saj je naletelo na precejšnji odpor t. i. evroskeptikov.³⁹ Reforme niso brez napak in nikakor ne končane, še manj so ustrezno

---

³⁹ Kirisci s tem izrazom označuje skupino ljudi v Turčiji (notranje sicer nehomogeno), ki nasprotuje spremembam in reformam. Menijo, da spremembe ogrožajo nacionalno varnost in neodvisnost države. Ne

spoštovane in implementirane. Kar pa je neizpodbitno, je dejstvo, da je prišlo do pomembnega procesa progresivnih sprememb, ki so najbolj obsežne od reform Atatürka, od ustanovitve turške republike leta 1923 (Crisis Group, 8. 3. 2006). Ena od pomembnejših sprememb v turški politiki je nedvomno odnos Turčije do ciprskega vprašanja. Ta sprememba se bo v prihodnosti lahko izkazala za odločilen trenutek, ko se je razmerje med tistimi v Turčiji, ki so podpirali članstvo v EU in tistimi, ki so temu nasprotovali, obrnilo v prid prve skupine (Kirisci, 2005: 58).

Preživetje TRSC kot neodvisne in samostojne države, je dolgo časa bilo smatrano za nacionalni interes Turčije. Bivši premier Turčije, Bülent Ecevit, je to povzel z besedami: »Nobena rešitev je pravzaprav rešitev.« Menil je, da ciprskega vprašanja ni več, odkar je turška skupnost na severu ciprskega otoka razglasila samostojno republiko (STA, 12. 7. 1999). Kakorkoli, tako v TRSC, kot tudi v Turčiji, je vedno več ljudi dvomilo v to tradicionalno politiko (Kirisci, 2005: 45).

S prihodom AKP na oblast se je politika do Cipra drastično spremenila. Z opustitvijo prepričanja, da je bila rešitev dosežena leta 1974, je stranka AKP izjavila, da nobena rešitev ni rešitev (Crisis Group, 8. 3. 2006). Spremenjena retorika AKP se ni takoj pokazala tudi v spremenjeni politiki zaradi različnih sovpadajočih faktorjev (vojna v Iraku pod vodstvom ZDA, izvolitev voditelja AKP, Tayyip Erdogana, za premiera šele pomladi 2003 in upiranje konzervativnih sil v Turčiji in v TRSC). Tako so Turčija in TRSC (pa tudi Republika Ciper) zavrnila Ananov načrt decembra 2002 v Kopenhagnu (*ibid.*). Na novo postavljena vlada je bila deležna močnega nasprotovanja s strani domače opozicije in je tako zavzela stališče, da bi bil političen samomor, če bi sprejeli kompromis glede ciprskega vprašanja in še vedno tvegali, da ne dobijo datuma za začetek pristopnih pogajanj z EU. Navkljub naporom in vse večje podpore javnosti v TRSC, vlada ni naredila preboja (Kirisci, 2005: 51). Marca 2003 so ponovno poskušali priti do dogovora, a jim ni uspelo. Nova turška vlada, preokupirana z dogajanjem v Iraku, namreč ni mogla prepričati Rauf Denktasa in njegovih zaveznikov v Turčiji, da bi načrt sprejeli. Na mesto tega je predsednik TRSC in glavni pogajalec turških Ciprčanov odstopil od zadnjega kroga pogajanj v Haagu, ne da bi prišli do rešitve (Reuters, B. M., STA, 11. 3. 2003). To je pomenilo, glede na odločitev Evropskega sveta v Helsinkih decembra 1999, da bi vlada grških Ciprčanov lahko vstopila v EU kot predstavnica

---

zaupajo EU, kot celotni mednarodni skupnosti, z obrazložitvijo, da EU in zahod želita oslabiti Turčijo in jo teritorialno razcepiti (Kirisci, 2004: 59).

Cipra (16. 4. 2003 je Republika Ciper podpisala pristopno pogodbo k EU).⁴⁰ Zaradi nezmožnosti Turčije, da bi pripomogla k sprejetju dogovora in zaradi izjave Raufa Denktasa, da je Ananov načrt mrtev, je bila odstranjena še zadnja ovira na poti k članstvu Republike Ciper v EU maja 2004 (Kirisci, 2005: 56, 57). Turški vladi so težave delali tisti družbeni krogi v Turčiji, ki so želeli ohraniti *status quo*. Za tiste, ki so bili proti vstopu Turčije v EU, ali pa so preprosto bili proti reformnemu procesu, ker je škodil njihovim interesom, je preprečevanje razrešitve ciprskega vprašanja postalo uporabno politično orodje, saj je bilo vprašanje Cipra vedno nacionalnega pomena za Turčijo in kot tako izjemno občutljivo. Zagovorniki rešitve ciprskega vprašanja so tvegali obtožbe, da želijo prodati Ciper v zameno za osebne koristi, ki bi izhajale iz članstva Turčije v EU (*ibid.*: 57). Ne glede na to, so demonstracije turških Ciprčanov decembra 2002 in januarja 2003 v podporo rešitvi ter v podporo članstvu v EU in javne razprave v Turčiji o Cipru postopoma spreminjale razpoloženje v prid turški vladi. Tudi vladi je uspelo konsolidirati svojo oblast v prvi polovici leta 2003 (*ibid.*). Tako se je proces radikalnega spreminjanja pričel, delno po zaslugi AKP, s podporo glavnih institucij (vključno z vojsko in zunanjim ministrstvom), civilne družbe in medijev (Crisis Group, 8. 3. 2006).

Pogojevanje začetka pristopnih pogajanj z rešitvijo ciprskega vprašanja je sprožilo negativen odziv v Turčiji, saj ta pogoj ni del kopenhagenskih kriterijev (Kirisci, 2005: 53). Negotovost je trajala vse do obiska Romana Prodijskega, takratnega predsednika Evropske komisije, v Turčiji januarja 2004. Potrdil je, da rešitev ciprskega vprašanja ni del kopenhagenskih političnih kriterijev in da bo Komisija ocenila pripravljenost Turčije samo na osnovi sprejetih reform in njihove implementacije. Kljub temu je poudaril, da bo končna odločitev Evropskega sveta politične narave in da obstaja določeno tveganje za začetek pogajanj, če ne pride do rešitve ciprskega vprašanja. »To ni formalni pogoj, ampak politična stvarnost,« je takrat dejal Prodi (Utenkar, 17. 1. 2004: 4). Tudi zaradi teh zagotovil je Turčija vendarle dejansko spremenila svojo politiko do Cipra (Kirisci, 2005: 53).

---

⁴⁰ Evropski svet je poudaril, da bo politični dogovor pospešil pristop Cipra k EU. V primeru, da do dogovora ne bo prišlo do konca pristopnih pogajanj, bo Evropski svet sprejel odločitev ne glede na politični dogovor (Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Helsinki, 10. – 11. 12. 1999).

Nova politika je podprla nov začetek pogajanj na osnovi Ananovega načrta, z jasno namero priti do rešitve do maja 2004, da bi lahko v EU vstopil združeni Ciper. Tayyip Erdogan je novo strategijo opisal z besedami »vedno en korak pred ciprskimi Grki« pri iskanju rešitve (Kirisci, 2005: 58). Februarja 2004 je tako turška vlada predlagala ponoven začetek mirovnih pogajanj s tri-stopenjskim procesom, kar je predstavljalo do tedaj nevideno stopnjo naklonjenosti Turčije. Proces je vključeval tako možnost, da generalni sekretar ZN, v primeru, da voditelji ne pridejo do dogovora, dopolni luknje v sporazumu, kot tudi predlog, da se končni dogovor da na referendum, ne glede na izid pogajanj. Predlog je Turčija podala v kontekstu približevanja zasedanja Evropskega sveta v Bruslju decembra 2004, ko bi Turčija lahko dobila datum za začetek pogajanj. Vodilni EU akterji so namreč vedno bolj jasno izražali zahtevo, da pride do napredka pri reševanju ciprskega vprašanja (Crisis Group, 8. 3. 2006). Turška vlada je dala jasno vedeti, da bi pozitiven signal iz EU za Turčijo lahko privedel do rešitve ciprskega vprašanja (Tocci, 2004). Sprememba turške politike je bila nič manj kot revolucionarna in je zahtevala veliko političnih bitk. Nemogoče se zdi, da bi prišlo do take spremembe brez pritiska EU in korenčka – članstva v EU (Kirisci, 2005 in Kubicek, 2005).

Turška sprememba stališča do ciprskega vprašanja in domače reforme so doprinesle k odločitvi Evropskega sveta, da se začno pristopna pogajanja 3. 10. 2005. Odločitev je bila ključnega pomena za konsolidacijo turškega reformnega procesa. Kljub temu, pa ostajajo še v marsikateri prestolnici v EU pomisleki o odnosih med Turčijo in Evropo. Ta negotovost se je odrazila tudi v mnogih sklepih Evropskega sveta. Tako so na primer v pogajalskem okviru za Turčijo določili, da ne bo postala članica najmanj do leta 2014 in da se lahko zgodi, da bo prišlo do stalnih omejitev na področjih kot sta liberalizacije kmetijstva in svobodno gibanje ljudi.⁴¹

---

⁴¹ V 3. točki pogajalskega okvira je zapisano: »/.../Dolgotrajna prehodna obdobja, omejitve, posebne ureditve ali stalne varnostna določila, t. j. določila, ki so vedno veljavna na osnovi varnostnih ukrepov, lahko pridejo v poštev. Komisija jih bo primerno vključila v svoje predloge na področjih kot so svobodno gibanje ljudi, strukturne politike in kmetijstvo/.../« (Pogajalski okvir, *NEGOTIATING FRAMEWORK*, Evropski svet, Luksemburg, 3. 10. 2005). V 13. točki je zapisano: »Finančni vidiki pristopa Turčije morajo biti upoštevani v ustrezni finančni perspektivi. Ker bi turški pristop lahko imel znatne finančne posledice, se lahko pogajanja zaključijo po sprejetju finančne perspektive za obdobje po letu 2014, skupaj z možnimi posledičnimi finančnimi reformami. V vsakem dogovoru se mora zagotoviti, da so finančna bremena enakomerno porazdeljena med vse države članice.« (Pogajalski okvir, *NEGOTIATING FRAMEWORK*, Evropski svet, Luksemburg, 3. 10. 2005)

Evropski svet decembra 2004 je tudi pokazal, kako lahko vstop razdeljenega otoka Ciper v EU upočasni turško približevanje EU. Po tem, ko je Republika Ciper vztrajala pri zahtevi, je Evropski svet zaprosil Turčijo, naj podpiše protokol k ankerskemu sporazumu, ki bi razširil carinsko unijo na vse nove članice EU, tudi na Republiko Ciper in s tem istočasno tudi *de facto* priznal Republiko Ciper. Način, na katerega je bila slednja zahteva spolitizirana, je ustvaril možnosti za krizo. Protokol je bil predstavljen kot novi predpogoj, najnovejši iz dolgega lista ovir pred začetkom pogajanj, ki se je zdel še bolj nepravilčen v luči zavrnitve Ananovega sporazuma s strani grških Ciprčanov (Crisis Group, 8. 3. 2006). Tako je pred odhodom v Bruselj turški zunanji minister Gül za turško televizijo dejal, da »priznanje Cipra nikakor ne pride v poštev, saj tako na otoku ne bomo dosegli trajne rešitve« (STA, T. S. ,18. 12. 2004). Turčija je takrat le izrazila pripravljenost, da podpiše protokol k ankerskemu sporazumu. Tako je dobila datum za začetek pristopnih pogajanj z EU – 3. 10. 2005.

Opozicija doma je sprejeti dogovor označila za drugo pogodbo iz Sevresa (Crisis Group, 8. 3. 2006).⁴² Odzivi turških medijev po tem, ko je Turčija dobila datum za začetek pristopnih pogajanj, so bili različni. Najpomembnejši časopisi (npr. Sabah, Hurriyet, turški Daily News) so pozdravili sporazum. Po drugi strani pa so se nacionalistični časopisi na omenjeni sporazum odzvali besno. Yeni Cag piše, da je bila Turčija »osramočena«, Cumhuriyet pa o kompromisu zaničljivo pravi, da gre za »datum kot nadomestilo za Ciper« (STA, T. S. ,18. 12. 2004).

Formalno se je ta problem rešil: turška vlada je podpisala protokol, k njemu pa dodala deklaracijo s katero oznanja, da to dejanje ne predstavlja priznanja Republike Ciper. Turčije namreč noče priznati Republike Ciper, dokler se ne razreši ciprsko vprašanje (Tezcan, n.d.). Po tem, ko so se, vsaj uradno, pristopna pogajanja že začela, je prišlo do množičnih demonstracij v Ankari, kjer je na ulicah demonstriralo 60.000 ljudi, češ da EU neupravičeno nalaga čedalje težje pogajalske pogoje (Z. R. , 5. 10. 2005: 4). Protokol še ni ratificiral turški parlament in turška implementacija obstoječe carinske unije je nepopolna, konkretno v primeru odprtja turških pristanišč za plovila in letališč za letala grških Ciprčanov (Crisis Group, 8. 3. 2006).

---

⁴² Pogodba iz Sevresa je bila podpisana leta 1920 s strani razpadajočega otomanskega imperija in zmagovalcev prve svetovne vojne. Vsebovala je določila o precej manjši turški državi in o možnosti odcepitvi Kurdov. Ta pogodba se je v turško kolektivno zavest vtisnila kot spomin na poskus zahodnih sil, da oslabijo in razdelijo Turčijo s podpiranjem njenih notranjih in zunanjih sovražnikov (Crisis Group, 8. 3. 2006).

Recep Tayyip Erdogan se je tako znašel v primežu. Ker je v Turčiji vedno več nacionalističnih teženj in ker se bližajo parlamentarne volitve leta 2007, predsednik turške vlade ne more ugoditi zahtevam Republike Ciper. Po drugi strani, pa bi prekinitvev pogajanj z EU zamajali zaupanje investorjev in bi lahko tako prišlo do ogrožanja gospodarske rasti (Economist.com, 26. 1. 2006). Vlada Republike Ciper je zaenkrat umaknila zahtevo po priznanju in upa, da bo dobila privolitev Turčije v začetni fazi pogajanj. Imajo možnost uporabiti veto pri pogajanjih (kljub temu, da se veto v praksi redko uporablja) (Crisis Group, 8. 3. 2006).

Poleg ciprske ovire so še drugi indikatorji za možen ponoven izbruh nacionalističnih teženj v Turčiji (*ibid.*). Kljub uspešno prebrodeni finančni krizi leta 2001 in dobri gospodarski rasti, ima Turčija še vedno visoko število brezposelnih. Javnost je vedno bolj nezadovoljna in to v političnem okolju, ko se stranke, še posebno tiste, ki niso prišle v parlament po volitvah leta 2002, pozicionirajo tako, da oporekajo AKP (*ibid.*). Zunanje razmere prav tako vzpodbujajo nacionalizem v Turčiji. Vojna v Iraku, vedno večja moč Kurdov v iraški politiki in ponoven izbruh nasilja Kurdske delavne stranke (Partiya Karkerên Kurdistan - PKK) so ponovno vzbudili strah pred separatizmom. Občutek, da EU Turčijo diskriminira, ta strah samo krepi. V letu 2005 so pritiski glede turško–armenskih odnosov in negotovost glede pristopnih pogajanj po zavrnitvi evropske ustave v Franciji in na Nizozemskem, te dvome še povečali (*ibid.*).

Med tem, ko je v obdobju od 2002 do 2004 prišlo do turške demokratizacije in napredka pri odnosih med skupnostma na Cipru, je v letu 2005 proces že pokazal znake stagniranja (*ibid.*). Turčija se je očitno znašla v precepu, ko bo treba prej ali slej tudi v državi opraviti zahtevano razpravo o »teži vključevanja v EU«. Javnost je zaradi počasnega in negotovega vstopanja v EU vse bolj apatična in pogosto že kar sovražna do EU, podpora vstopu pa naglo usiha (Žitko, 9. 8. 2005: 4).

Tožba in sojenje najbolj znanemu turškemu pisatelju, Orhan Pamuku, (zaradi žaljenja državnega nacionalnega karakterja, ker je komentiral turško postopanje z Armenci in Kurdi) je še nadalje upočasnila proces. Čeprav je bil primer januarja 2006 ovržen, se zakon, po katerem je bil pisatelj Pamuk obtožen, še vedno uporablja za sojenje drugim novinarjem in akademikom, kar predstavlja veliko oviro svobodi izražanja (Beunderman, 23. 1. 2006).⁴³ Sam Orhan Pamuk v svojem zahvalnem govoru

---

⁴³ Gre za 301. člen kazenskega zakonika, ki prepoveduje turškim državljanom, da očrnijo turško identiteto, republiko, skupščino, sodno vejo oblasti ali vojsko (Beunderman, 23. 1. 2006).

ob prejemu nagrade za mir nemških knjigarn o problemu porasta nacionalističnih teženj v Turčiji povedal: »Za Turke je Evropa občutljiva in dvoumna tema. Upajoče čakanje moža, ki trka na vrata in želi vstopiti, radovednost in istočasno strah, da bo zavrjen in jeza zaradi tega: vse to se večini Turkov mota po glavi in od tu je le še majhen korak do občutka sramu.« Nadalje meni: »Razpihovanje sovražnosti do Turčije v Evropi na žalost vodi do pojava mračnega, Evropi sovražnega, nacionalizma.« (Pamuk, 24. 10. 2005)

2. 2 OVIRA SPORAZUMU JE POLITIKA VODSTVA GRŠKIH CIPRČANOV

Odkar so grški Ciprčani zavrnil Ananov načrt na referendumu aprila 2004, se nanje gleda kot na največjo oviro ciprskemu sporazumu (Economist.com, 26. 1. 2006). Zavedati bi se morali, da če bodo vztrajali pri zavračanju sodelovanja z ZN in drugimi ciprskimi mednarodnimi partnerji, potem bo otok ostal za vedno razdeljen in bo sever postal neodvisen, pa naj bo formalno priznan ali ne. Prepričanje, da bodo turški Ciprčani pripravljene sprejeti vlogo manjšine v novi centralizirani državi, je nerealistično (Crisis Group, 8. 3. 2006).

Po zmagi Tassos Papadopoulosa pred tekmečem Glafcos Cleridesa na predsedniških volitvah februarja 2003, je prišlo do ponovnega vzpona nacionalizma na jugu Cipra (*ibid.*). Čeprav je predsednikova desno-sredinska Demokratska stranka (Dimokratikon Komma - DIKO) vzpostavila koalicio z zgodovinsko zmerno Napredno stranko delovnega ljudstva (Anorthotikon Komma Ergazemenou Laou - AKEL), se je retorika slednje v zadnjih letih precej zaostriala (*ibid.*). Preference novega voditelja so postale jasne po marcu 2003. Vse dokler je predsednik ciprskih Turkov, Denktas, zavračal Ananov načrt, se je lahko Papadopoulos označeval za spravljivca. Po tem, ko je propadel vrh v Haagu marca 2003 in po podpisu pristopne pogodbe k EU v aprilu, so Papadopoulosove izjave postajale vse bolj nefleksibilne (*ibid.*). Vrhunec je bil dosežen aprila 2004, ko je v svojem čustvenem nagovoru pozval grške Ciprčane, naj zavrnejo Ananov načrt. Načrt je zavrnil z besedami: »Žal ne ustreza našim predstavam in legalizira turško vojaško posredovanje leta 1974. Zadnja različica ni rezultat pogajanj in izraz naše svobodne volje.« (STA, AP, 9. 4. 2004: 8)

Papadopoulosu je sledila njegova stranka, DIKO, in Gibanje za socialno demokracijo (Kinima Sosialdimokraton Eniaia Dimokratiki Enosi Kentrou - EDEK).

Velik del civilne družbe, medijev in pravoslavne cerkve so tudi podprle kampanjo za zavrnitev Ananovega načrta. AKEL, stranka, ki je pravzaprav postavila Papadopulosa na oblast februarja 2003, ko je vstopila v zavezništvo z njim, je najprej prosila za dodatna mednarodna zagotovila, da bi lahko javno podprla načrt (Crisis Group, 8. 3. 2006). ZDA, Velika Britanija, s podporo EU, so zato prosile Varnostni svet ZN, naj sprejme resolucijo o Cipru, ki predvideva ustanovitev nove misije ZN za implementacijo naselitve (United Nation's Settlement Implementation Mission in Cyprus - UNSIMIC). Na resolucijo so Rusi vložili veto, z argumentom, da je resolucija pred samim referendumom nesmiselna. Vodja stranke AKEL, Demetris Kristofias, je odločitev komentiral z besedami: »Želeli smo specifične ukrepe za zagotovitev uresničitve rešitve. Obžalujem, da odgovor ZN ni bil takšen, kot smo pričakovali« (STA, 22. 4. 2004). AKEL je nato zaprosil za preložitev referenduma za nekaj mesecev, da bi volivci imeli več časa za proučitev načrta, a je bil zavrnjen zaradi približujoče se širitve EU, 1. 5. 2004 (Utenkar, 24. 4. 2004: 3). Končno je dva dni pred referendumu komunistična stranka AKEL zavzela stališče, da ne podpira Ananovega načrta, z argumentom, da ni dovolj zagotovil mednarodne skupnosti za uspešno implementacijo. Za načrt sta bili samo dve stranki, desno–sredinski Demokratični zbor (Dimokratikos Sinagermos - DISY), v kateri je tudi bivši predsednik Clerides in liberalna stranka Združeni demokrati (Enomeni Dimokrates - EDI), pod vodstvom bivšega predsednika Georga Vassilioua (Crisis Group, 8. 3. 2006).

Rezultati referenduma niso povzročili kakršnokoli ponovne ocenitve razmer znotraj družbe, niti kakršnikoli občutek izgubljene priložnosti, glede na to, da so turški Ciprčani načrt sprejeli. Teden dni po referendumu je Republika Ciper vstopila v EU. Od takrat je dnevna politika prevzela primat nad konfliktom. Volitve v Evropski parlament maja 2004 niso pokazale nobenih političnih sprememb na jugu, čeprav je stranka AKEL izgubila osem odstotnih točk. Do sedaj AKEL ni poskušala odločno pritiskati na predsednika, da ponovno sede za pogajalsko mizo, ali da bi še drugič izpeljali referendum (*ibid.*).

Od propadlega referenduma aprila 2004, se predsednik Papadopoulos kar naprej prepira z mednarodno skupnostjo. Obtožuje »tuje prijatelje« otoka, da so lažnivci in da ne delujejo tako, kot bi morali – kot naklonjeni mediatorji. Sovražnike vidi vsepovsod in zavrača Ananov načrt z argumentom, da mora načrt zadovoljevati interese vseh Ciprčanov in ne samo zunanjih akterjev. Celo komentira razočaranje EU, »ker se njihovi načrti niso uresničili, kot so si zamislili.« (*ibid.*)

Od referenduma naprej so opozicijske stranke poskušale ponovno stopiti v dialog s turškimi Ciprčani ter Turčijo in so postale bolj naklonjene turškemu približevanju EU. Vlada po drugi strani uporablja na novo pridobljeno moč znotraj EU, da preprečuje konec izolacije TRSC, kar je očitno v skladu z njihovo strategijo, da se bodo turški Ciprčani sprijaznili in se integrirali v državo, ki bo dominirana s strani grških Ciprčanov (*ibid.*). Da je to njihova strategija, kaže tudi dejstvo, da ponujajo socialne, ekonomske in politične ugodnosti posameznim turškim Ciprčanom (državljanstvo, potni listi EU, zaposlitev, zastoj zdravstvene storitve, štipendije). Med tem ostajajo politične institucije v rokah grških Ciprčanov. Do sedaj je že 40.000 turških Ciprčanov sprejelo potne liste Republike Ciper in približno 40.000 jih še čaka (Economist.com, 26. 1. 2006).

Papadopoulos je poskušal prikazati spor kot konflikt med Ciprom in Turčijo, ker upa, da bo izvajal pritisk na Turčijo znotraj konteksta EU. Pravico do veta je opisal kot »orožje v naših rokah« in je trdil, da imajo nič manj kot 64 možnosti vložiti veto na turško približevanje EU.⁴⁴ Zato si predsednik Papadopoulos zavzema za pogajanja z odprtim koncem, brez rokov ali predlogov ZN ali omejitev Ananovega načrta, v katerih bi lahko vlada Republike Ciper bolj pritiskala na Turčijo in bi lahko dosegli radikalno drugačno rešitev (rešitev, ki ne bi upoštevala načela dveh con in dveh skupnosti, temveč bi vsebovala nastanek unitarne države, v kateri bi turški Ciprčani imeli status manjšine) (Crisis Group, 8. 3. 2006). Očitno je, da vlada Republike Ciper vidi članstvo njihove države v EU kot priložnost, da dosežejo popuščanje TRSC (Economist.com, 26. 1. 2006).

Obeti, da bi politika Republike Ciper postala bolj prijazna do sklenitve sporazuma, so bolj klavrni. Na parlamentarnih volitvah 21. 5. 2006 se je namreč pokazalo, da so stranke, ki so bile za Ananov načrt leta 2004, bile na strani poražencev. Tako je stranka DIKO predsednika Papadopoulosa dobila 17,91 % glasov, kar skupaj z 31,16 % koalicijske stranke AKEL in drugimi manjšimi koalicijskimi strankami zagotavlja večino v parlamentu. Volitve so še okrepile podporo trdi politiki predsednika Papadopoulosa do Turčije (Küchler, 22. 5. 2006).

---

⁴⁴ Veto lahko Republika Ciper uporabi na začetku in koncu pristopnih pogajanj s Turčijo ter za odpiranje in zapiranje vsakega izmed poglavij *acquis*. Za pogajanja s Hrvaško in Turčijo se je število poglavij povečalo iz 31 na 35 (to se ni zgodilo zaradi večjega obsega, temveč na račun drugačne razdelitve vsebine *acquis*). Tako ima Republika Ciper teoretično 72 možnosti, da uporabi veto (Akçakoca, 12. 5. 2005).

Zmotno pa bi bilo razmišljanje, da so samo predsednik Papadopoulos ali nekatere politične stranke krive za nasprotovanje javnosti Ananovemu načrtu. Tudi javno mnenje je vplivalo na politične stranke, saj že od začetka ni bilo preveč naklonjeno Ananovemu načrtu (Theophanous, 3. 4. 2006). Vendar gre tu za preprosto dejstvo, da ima politično vodstvo znaten vpliv na javno mnenje in še posebej na proces pogajanj.

2. 3 NEIZPOLNJENE OBLJUBE EVROPSKE UNIJE DO TURŠKIH CIPRČANOV

Po propadlem referendumu je generalni sekretar ZN v svojem poročilu pozval mednarodno skupnost, naj preneha z gospodarskimi omejitvami in ovirami za TRSC.⁴⁵ K temu pozivu so se pridružili tudi zunanji minister ZDA, Colin Powell, mnogi evropski voditelji (med drugim komisar za širitev Verheugen in britanski premier Tony Blair) in na predvečer širitve tudi Svet EU (Crisis Group, 8. 3. 2006).

Na tak način so želeli nagraditi turške Ciprčane za to, da so na referendumu glasovali za združitev, pa kljub temu ne bodo vstopili v EU. Normalizacija ekonomskih odnosov je bila vse do referendumu o Ananovem načrtu razumljena kot pomoč pri odcepitevni težnjah TRSC (*ibid.*). Še danes nekatere grške Ciprčane skrbi, da bi končanje izolacije pomenilo, da bo TRSC manj motivirana, da bi dosegla sporazum o rešitvi ciprskega vprašanja (Theophanous, 3. 4. 2006). Rezultat referendumu leta 2004 je to politično logiko dokončno razveljavil. Končanje izolacije je danes razumljeno kot korak k združitvi otoka, saj bi zmanjšalo razliko v gospodarski razvitosti severa in juga (Crisis Group, 8. 3. 2006).

Predsednik vlade ciprskih Turkov je po propadlem referendumu od Bruslja zahteval, naj zamrzne vstop grškega dela Cipra v EU, dokler ne bodo dosegli dogovora o združitvi otoka. Bruslju je tudi predlagal, naj vzpostavi diplomatske odnose s turškim

---

⁴⁵ Mednarodna izolacija je največja ovira razvoju TRSC. Bruto domači proizvod na prebivalca dosega – skupaj s sivo ekonomijo in približno 400 milijoni dolarjev letne pomoči Turčije – le slabe štiri desetine tistega z grškega juga otoka. Gospodarska blokada mednarodne skupnosti onemogoča izvoz najpomembnejšega pridelka – agrumov (Utenkar, 24. 4. 2004: 3). Za turizem pomanjkanje mednarodnih letalskih linij (in tudi slaba kvaliteta nastanitve) pomeni, da TRSC v povprečju uporablja samo 30 % svoje turistične infrastrukture. Leta 2003 je tako 2,3 milijonov turistov obiskalo jug otoka, severni del pa samo 470,000. Pravni problemi v zvezi s certifikati o poreklu izdelkov in v zvezi s pristanišči v TRSC so omejevali mednarodno trgovino, še posebej z EU (Crisis Group, 8. 3. 2006).

delom Cipra, ki je pod mednarodnimi sankcijami že tri desetletja praktično odrezan od sveta (STA, B. R., 26. 4. 2004). Evropski komisar za širitev je takrat zagotovil, da združitev razdeljenega otoka Cipra kljub propadu referendumu ostaja jasen političen cilj EU, zavrnil pa je možnost, da bi EU TRSC priznala kot samostojno državo (*ibid.*).

Svet za splošne in zunanje zadeve (zunanji ministri članic EU) je zaprosil Komisijo naj pripravi dva predloga, enega o pomoči TRSC in drugega o trgovini s TRSC, z namenom, da se izboljša položaj turških Ciprčanov. Med tem, kot je bila pomoč končno sprejeta februarja 2006, predlagani trgovinski ukrepi ostajajo neizvršeni (Crisis Group, 8. 3. 2006).

2. 3. 1 POMOČ

Evropski svet je konec oktobra 2002 v Bruslju sprejel program v primeru združitve Cipra, po katerem naj bi pomagali severnemu delu otoka, da dohiti južni gospodarsko razvitejši del. Tako naj bi TRSC leta 2003 dobil 39 milijonov evrov, leta 2004 67 milijonov in leta 2005 100 milijonov evrov (skupaj torej 206 milijonov evrov).⁴⁶ Julija 2004 je Komisija predlagala izplačati denar propadlemu referendumu navkljub (kot nagrada TRSC za sprejetje Ananovega načrta) in sicer 259 milijonov evrov v obdobju treh let (Turkiye, 8. 7. 2004). Denar bi se porabil za prilagajanje zakonodaje evropskim normam, gospodarskemu in socialnemu razvoju in gradnji prometne infrastrukture, razdeljevala pa bi ga Evropska agencija za obnovo (Crisis Group, 8. 3. 2006). Denar dolgo časa ni bil izplačan zaradi vztrajnega blokiranja odločitve s strani Republike Ciper. Če bi bila pomoč sprejeta do konca leta 2005, bi TRSC dobila pomoč v predvideni višini (259 milijonov evrov). Ker pa je leto 2006 novo obračunsko leto, se je zaradi fiskalnih razlogov izplačalo skoraj polovico manj (Beunderman, 6. 12. 2005). Konec februarja 2006 so tako zunanji ministri EU le dali zeleno luč za finančno pomoč TRSC, a le v višini 139 milijonov evrov (Kubosova, 27. 2. 2006).

---

⁴⁶ Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Bruselj, 24. – 25. 10. 2002

2. 3. 2 TRGOVANJE

Bolj smela iniciativa je bila v zvezi z neposredno trgovino med TRSC in EU. Predlagano regulativa bi omogočila uvoz blaga iz EU v TRSC brez carinjenja in brezcarinski izvoz blaga iz TRSC v EU. Da bi se rešil problem certifikatov o izvoru, je Evropska komisija predlagala, da se certifikati gospodarske zbornice turških Ciprčanov sprejmejo za veljavne, saj je zbornica nastala po dogovorih iz leta 1960. Predlog Komisije vključuje sistem tarifnih kvot, ki bi zagotovil, da bi se samo izdelki iz TRSC svobodno izvažali na trge EU (da se zmanjša tveganje, da bi tretje države izvažale svoje dobrine preko TRSC v EU) (Crisis Group, 8. 3. 2006).

Pravne in politične ovire pri implementaciji so bile znatne, kar kaže na težave EU pri odločnejšem delovanju v zvezi z reševanjem ciprskega vprašanja, po tem, ko je ena izmed držav v sporu postala njena članica.⁴⁷ Pravno gledano je Komisija predlagala, da se o tem vprašanju odloča s kvalificirano večino Sveta EU, čemur pa je uspešno oporekala Republika Ciper. Ko je Republika Ciper dobili pravico veta, so nedvomno pokazali, da jo bodo po potrebi tudi uporabili. Tako so zahtevali, naj oni sami izdajajo certifikate o izvoru izvoza TRSC. Nadalje so nasprotovali, da bi se uporabljala pristanišča turških Ciprčanov, z argumentom, da bi to bilo nelegalno, ker jih vlada Republike Ciper ne more nadzirati. Menili so, da je trenutna ureditev, ki velja ob zeleni črti, dovolj učinkovita in da bi neposredna trgovina pomenila vsiljeno priznanje TRSC (*ibid.*).

V času predsedovanja Luksemburga, v prvi polovici leta 2005, je prišlo do pogovorov v Bruslju med predstavniki turških in grških Ciprčanov v zvezi s tema vprašanjema. Predstavniki turških Ciprčanov so takrat dali presenetljivo ponudbo, da bi v zameno za odprtje pristanišč in letališča v TRSC, vrnili mesto Verosha (nenaseljeno in prej razvito turistično naselje, tik ob Famagusti) pod upravo ciprskih Grkov. Predstavniki grških Ciprčanov so to ponudbo zavrnil in pogajanja so spodletela. Britansko predsedstvo v drugi polovici leta 2005 je prišlo do zaključka, da je potrebno pomoč ločiti od trgovinske regulative, kot je želela Republika Ciper. Toda nato je Republika Ciper podala zahtevo, da se pomoč omeji z bolj restriktivno interpretacijo, v zameno pa bi popustili pri trgovinski regulativi. Osnutek predlaganega pojasnjevalnega teksta, ki ga je pripravila Komisija, je turška stran označila za nesprejemljivega in ga

---

⁴⁷ Pravna služba Sveta EU meni, da ni pravne podlage za direktno trgovinsko shemo, medtem ko pravna služba Komisije meni, da je (Beunderman, 22. 11. 2005).

zavrnila. Postopek je ponovno propadel, tokrat pa je TRSC izgubil 120 milijonov od obljubljenih 259 milijonov evrov zaradi izteka obračunskega leta 2005. Reglativa o pomoči je bila končno sprejeta 27. 2. 2006, brez pojasnjevalne deklaracije, regulativa o trgovini pa do danes še ni bila sprejeta (*ibid.*).

2. 3. 3 LETALSKE POVEZAVE

Odsotnost neposredne letalske linije s TRSC onemogoča razvoj turizma, potencialno največji vir dohodka za ta del otoka. V konvenciji o mednarodni civilni aviaciji iz Chichaga je zapisano, da ima vsaka država popolno in ekskluzivno suvereno pravico nad zračnim prostorom nad svojim ozemljem (1. člen).⁴⁸ Republika Ciper, s strani ZN priznana kot edina legalna država na otoku, si prisvaja pravico, da sama odloči, katera letališča na otoku se bodo uporabljala. V obstoječih razmerah ni čudno, da se je vlada Republike Ciper odločila, da se letališč na severnem delu otoka ne bo priznalo. Obeti za napredek na tem področju niso najboljše (Crisis Group, 8. 3. 2006).

Predstavniki turških Ciprčanov, z razliko od grških, so redkokdaj slišani v EU. Obljube o končanju izolacije TRSC, ki jih je dala EU, niso bile izpolnjene. Države članice EU spoštujejo zahtevo Republike Ciper, da je to vprašanje v njenem vitalnem nacionalnem interesu in da se pri tem ne bo pustila preglasovati. Stališče EU, da bodo končale izolacijo TRSC, se zdi v luči preteklih dogodkov nično.

---

⁴⁸ Konvencija o mednarodni civilni aviaciji, *Convention on International Civil Aviation*, Chichago, sprejeta 7. 12 1944, v veljavi od 4. 4. 1947, število pogodbenc 189.

SKLEP

Lahko ugotovimo, da se je ciprsko vprašanje pojavljalo v političnem dialogu med Ankaro in Brusljem kot ovira na turški poti vključevanja v EU. EU je večkrat pozvala Turčijo, naj konstruktivno prispeva k rešitvi ciprskega vprašanja. Čeprav razrešitev ciprskega problema ni bil predpogoj (v smislu, da ni del kopenhagenskih političnih kriterijev), so tako Evropska komisija kot tudi evropske vlade in Evropski parlament dali jasno vedeti, da je veliko več možnosti, da bo Turčija dobila datum za pristopna pogajanja, če se vprašanje razreši. Tudi po tem, ko je Turčija uradno začela s pristopnimi pogajanja, ciprsko vprašanje še vedno ostaja aktualna tema v odnosih med Brusljem in Ankaro. Republika Ciper, kot nova članica EU, želi svojo na novo pridobljeno politično moč izkoristiti za izvajanje pritiska na Turčijo in si s tem zagotoviti boljši pogajalski položaj za rešitev ciprskega vprašanja. Kot očiten primer takšnega pritiska je dejstvo, da je Turčija morala (predvsem na zahtevo Republike Ciper) podpisati protokol k razširitvi ankarskega sporazuma tudi na nove članice EU. Za Republiko Ciper je to pomenilo, da bo Turčija prenehala z blokado grško-ciprskih ladij in letal na svojem ozemlju in bo *de facto* priznala Republiko Ciper (to se zaradi priložene turške deklaracije, ki zavrača priznanje Republike Ciper, ni zgodilo).

Vlada Republike Ciper je zaenkrat sicer umaknila zahtevo po priznanju, vendar upa, da bo dobila privolitev Turčije v začetni fazi pogajanj. V drugem delu diplomske naloge smo iskali odgovor na vprašanje, kakšen vpliv bi turško priznanje Republike Ciper imelo na razrešitev ciprskega vprašanja. Ali bi morebitno priznanje pripomoglo k razrešitvi ciprskega vprašanja, ali ne? Ugotoviti moramo, da ta akt Turčije ne bi prinesel pozitivnih sprememb. Imel bi namreč negativne posledice na naklonjenost TRSC in Turčije za razrešitev problema. V Turčiji je ciprsko vprašanje izredno občutljiva tema nacionalnega pomena. Turška pro-evropsko usmerjena politika ni nekaj, kar bi lahko jemali za samoumevno. V državi so še vedno precej močne nacionalistične struje, ki lahko delikatno javno mnenje obrnejo stran od EU in nazaj k politiki, ki ne bi bila naklonjena rešitvi ciprskega vprašanja. Nadalje je iz diplomske naloge razvidno, da po referendumu iz leta 2004 eno izmed večjih ovir sporazumu predstavlja politika vodstva grških Ciprčanov. V tem kontekstu bi torej bilo bolj smotno povečati mednarodni pritisk na vodstvo grških Ciprčanov in ne toliko na Turčijo (npr. z delnim priznanjem institucij ciprskih Turkov). Končno lahko ugotovimo, da EU do danes ni izpolnila obljub, ki jih je dala turškim Ciprčanom (glede končanja izolacije TRSC). Dokler se to

ne zgodi je nerealno in tudi nepravilno pričakovati, da bo novo pogojevanje v Turčiji naletelo na pozitiven odziv.

Ciprsko vprašanje z začetkom pristopnih pogajanj za Turčijo še nikakor ni končano. Še to leto bo nadaljevanje pogajanj postavljeno na kocko, če Turčija ne bo implementirala protokola k ankarskemu sporazumu. Ker je glavni politični cilj Turčije vstop države v EU, ima Republika Ciper odlično pozicijo, da uveljavi svoje interese pri reševanju ciprskega vprašanja. Tudi v primeru, če Ankara popusti zahtevam Republike Ciper in sprejeme rešitev, ki bi bila v škodo prebivalcem TRSC (kar se zdi zaradi občutljivosti teme v Turčiji malo verjetno), se moramo vprašati, ali bi bila takšna rešitev res trajnostna. Ali ne bi pomenila na novo ustvarjeno tempirano bombo, ki lahko vsak čas eksplodira?

SEZNAM LITERATURE

PRIMARNI VIRI

Konvencija o mednarodni civilni aviaciji, *Convention on International Civil Aviation*, Chichago, sprejeta 7. 12 1944, v veljavi od 4. 4. 1947, število pogodbenic 189, dostopno na: http://www.icao.int/icaonet/dcs/7300_8ed.pdf (29. 5. 2006)

Odločitev Sveta 8. marca 2001 o načelih, prioritetah, srednjeročnih ciljih in pogojih, ki so vsebovana v Partnerstvu za pristop z Republiko Turčijo, *COUNCIL DECISION of 8 March 2001 on the principles, priorities, intermediate objectives and conditions contained in the Accession Partnership with the Republic of Turkey*, Svet EU, Bruselj, 8. 3. 2001, dostopno na: http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2001/l_085/l_08520010324en00130023.pdf (20. 4. 2006)

Odločitev Sveta 19. maja 2003 o načelih, prioritetah, srednjeročnih ciljih in pogojih, ki so vsebovana v Partnerstvu za pristop s Turčijo, *COUNCIL DECISION of 19 May 2003 on the principles, priorities, intermediate objectives and conditions contained in the Accession Partnership with Turkey*, Svet EU, Bruselj, 19. 5. 2003, dostopno na: http://europa.eu.int/comm/enlargement/turkey/pdf/revised_ap_en.pdf (20. 4. 2006)

Odločitev Sveta 23. januarja 2006 o načelih, prioritetah in pogojih, ki so vsebovana v Partnerstvu za pristop s Turčijo, *COUNCIL DECISION of 23 January 2006 on the Principles, Priorities, and Conditions contained in the Accession Partnership with Turkey*, Svet EU, Bruselj, 23. 1. 2006, dostopno na: http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=32006D0035&model=guichett (1. 6. 2006)

Pogajalski okvir, *NEGOTIATING FRAMEWORK*, Evropski svet, Luksemburg, 3. 10. 2005, dostopno na:

http://europa.eu.int/comm/enlargement/turkey/pdf/st20002_en05_TR_framedoc.pdf (20. 4. 2006)

Pridružitveni sporazum med Evropsko gospodarsko skupnostjo in Turčijo, *Agreement establishing an Association between the European Economic Community and Turkey*, Ankara, sprejet 12. 9. 1963, v veljavi od 1. 12. 1964, dostopno na:

<http://www.deltur.cec.eu.int/kitap/e-ankara.rtf> (1. 6. 2006)

Redno poročilo za leto 1998 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *Regular Report from the Commission on Turkey's progress towards accession*, Evropska komisija, Bruselj, november 1998, dostopno na:

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_11_98/pdf/en/turkey_en.pdf (6. 4. 2006)

Redno poročilo za leto 1999 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *1999 Regular Report from the Commission on Turkey's progress towards accession*, Evropska komisija, Bruselj, 13. 10. 1999, dostopno na:

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_10_99/pdf/en/turkey_en.pdf (6. 4. 2006)

Redno poročilo za leto 2000 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *2000 Regular Report from the Commission on Turkey's progress towards accession*, Evropska komisija, Bruselj, 8. 11. 2000, dostopno na:

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_11_00/pdf/en/tu_en.pdf (6. 4. 2006)

Redno poročilo za leto 2001 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *2001 Regular Report on Turkey's progress towards accession*, Evropska komisija, Bruselj, 13. 11. 2001, dostopno na:

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report2001/tu_en.pdf (6. 4. 2006)

Redno poročilo za leto 2002 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *2002 Regular Report on Turkey's progress towards accession*, Evropska komisija, Bruselj, 9. 10. 2002, dostopno na:

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report2002/tu_en.pdf (6. 4. 2006)

Redno poročilo za leto 2003 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *2003 Regular Report on Turkey's progress towards accession*, Evropska komisija, Bruselj, 5. 11. 2003, dostopno na:

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2003/pdf/rr_tk_final.pdf (6. 4. 2006)

Redno poročilo za leto 2004 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *2004 Regular Report on Turkey's progress towards accession*, Evropska komisija, Bruselj, 6. 10. 2004, dostopno na:

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2004/pdf/rr_tr_2004_en.pdf (6. 4. 2006)

Redno poročilo za leto 2005 o napredku Turčije pri vključevanju v Evropsko unijo, *Turkey 2005 Progress Report*, Evropska komisija, Bruselj, 9. 11. 2005, dostopno na:

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package/sec_1426_final_en_progress_report_tr.pdf (6. 4. 2006)

res. VS 353 (1974), dostopno na:

<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/289/72/IMG/NR028972.pdf?OpenElement> (30. 5. 2006)

res. VS 550 (1984), dostopno na:

<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/487/80/IMG/NR048780.pdf?OpenElement> (30. 5. 2006)

res. VS 939 (1994), dostopno na:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/310/29/PDF/N9431029.pdf?OpenElement> (30. 5. 2006)

Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Conclusions of the Presidency of the European Council*, Rodos, 2. - 3. 12. 1988, dostopno na:

<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=DOC/88/10&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=sl> (22. 5. 2006)

Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Conclusions of the Presidency of the European Council*, Strasbourg, 8. – 9. 12. 1989, dostopno na:

<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=DOC/89/3&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=sl> (22. 5. 2006)

Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Dublin, 25. – 26. 4. 1990, dostopno na:

<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=DOC/90/2&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en> (22. 5. 2006)

Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Madrid, 15. – 16. 12. 1995, dostopno na:

<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=DOC/95/9&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=sl> (22. 5. 2006)

Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Dublin, 13. – 14. 12. 1996, dostopno na:

<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=DOC/96/8&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=sl> (22. 5. 2006)

Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Luksemburg, 12. – 13. 12. 1997, dostopno na:

http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/032a0008.htm (22. 5. 2006)

Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Helsinki, 10. – 11. 12. 1999, dostopno na:

http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/ACFA4C.htm (22. 5. 2006)

Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*, Bruselj, 24. – 25. 10. 2002, dostopno na:

http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/72968.pdf (22. 5. 2006)

Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*,
Kopenhagen, 12. – 13. 12. 2002, dostopno na:

http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/73842.pdf (22. 5. 2006)

Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*,
Solun, 19. – 20. 6. 2003, dostopno na:

http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/76279.pdf (22. 5. 2006)

Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*,
Bruselj, 12. – 13. 12. 2003, dostopno na:

http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/78364.pdf (22. 5. 2006)

Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*,
Bruselj, 17. – 18. 6. 2004, dostopno na:

http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/81035.pdf (22. 5. 2006)

Sklepi predsedstva Evropskega sveta, *Presidency Conclusions of the European Council*,
Bruselj, 16. – 17. 12. 2004, dostopno na:

http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/83201.pdf (22. 5. 2006)

Sodba v primeru Ciper v. Turčija, *Judgement in the case of Cyprus v. Turkey*,
N^o25781/94, Evropsko sodišče za človekove pravice, Strasbourg, 10. 5. 2001, dostopno
na: <http://www.echr.coe.int/Eng/Press/2001/May/Cyprusv.Turkeyjudepress.htm> (1. 6.
2006)

SEKUNDARNI VIRI

Akcakoca, Amanda *Cyprus - Looking to a Future beyond the Past, Issue Paper No. 32* (12. 5. 2005) http://cpc.emu.edu.tr/files/51_EPCIssuePaper32CyprusEDITED.doc (1. 6. 2006)

Beunderman, Mark *Fresh controversy between Ankara and Brussels over Cyprus* (7. 10. 2005) euobserver. com <http://euobserver.com/?aid=20040&rk=1> (8. 10. 2005)

Beunderman, Mark *Turkey pressed to stop blocking EU – NATO meetings* (14. 11. 2005) euobserver. com <http://euobserver.com/?aid=20319&rk=1> (15. 11. 2005)

Beunderman, Mark *Time runs out for EU aid release to Turkish Cypriots* (6. 12. 2005) euobserver. com <http://euobserver.com/?aid=20980&rk=1> (7. 12. 2005)

Beunderman, Mark *Turkey drops controversial Pamuk case* (23. 1. 2006) euobserver. com <http://euobserver.com/?aid=20744&rk=1> (24. 1. 2006)

Beunderman, Mark *Austria denies Turkey deadline for Cyprus recognition* (23. 2. 2006) euobserver. com <http://euobserver.com/?aid=20980&rk=1> (24. 2. 2006)

Beunderman, Mark *EU and Turkey in limbo over Cyprus issue* (19. 5. 2006) euobserver. com <http://euobserver.com/9/21656/?rk=1> (20. 5. 2006)

Crisis Group *THE CYPRUS STALEMATE: WHAT NEXT? Europe Report N^o171* (8. 3. 2006) <http://www.isn.ethz.ch/pubs/ph/details.cfm?id=15455> (25. 5. 2006)

Defence – Europe.org *NATO - EU Relations* (n. d.), http://www.wsibrussels.org/eu_nato_relations.htm (1. 6. 2006)

Economist.com *New plans to settle the Cyprus problem, Rows over Cyprus bedevil Turkey's hope of European Union membership* (26. 1. 2006), http://www.economist.com/research/articlesBySubject/displayStory.cfm?story_id=5445003&subjectid=682266 (3. 5. 2006)

EUROPA *The EU at a glance – The History of the European Union* (n. d.), http://europa.eu/abc/history/2003/index_en.htm (1. 6. 2006)

Evropski svet *EU Enlargement: Turkey – Declaration by European Community and Member States* (21. 9. 2005) EU@UN
http://europa-eu-un.org/articles/en/article_5045_en.htm (17. 4. 2006)

Kirisci, Kemal (2005): Turkey and the European Union: The Domestic Politics of Negotiating Pre-Accession. *Macalester International* 15, 44 – 82

Kocbek, Darja (2005) Usklajen nastop Cipra in Grčije. *Delo*, 20. 8. : 4

Kocbek, Darja (2005) Turki in Hrvati se lahko začnejo pogajati. *Delo*, 4. 10. : 1

Kubicek, Paul (2005): The European Union and Grassroots Democratization in Turkey. *Turkish Studies* 6(3), 361 – 377

Kubosova, Lucia *Turkey criticises EU's pared-down Northern Cyprus aid deal* (27. 2. 2006) euobserver. com <http://euobserver.com/?aid=20995&rk=1> (28. 2. 2006)

Kubosova, Lucia *EU urges Turkey to keep its word on Cyprus* (10. 3. 2006) euobserver. com <http://euobserver.com/?aid=20492&rk=1> (11. 3. 2006)

Küchler, Teresa *Hardline Cypriot president boosted by elections* (22. 5. 2006) euobserver. com <http://euobserver.com/9/21666/?rk=1> (23. 5. 2006)

Mešanović, Božo (2005) Tudi Ankara tvega odlog pogajanj. *Delo*, 1. 3. : 4

Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Ciper *The European Union and the Cyprus Question* (2002)

<http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa.nsf/CQEUCCyprusQuestion?OpenForm> (18. 4. 2006)

Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Turčije *No:123 – Press Statement Regarding the Additional Protocol to Extend the Ankara Agreement to All EU members (Unofficial Translation)* (29. 7. 2005)

http://www.mfa.gov.tr/MFA/HomePageBottomPart/NO123_29July2005.htm (18. 4. 2006)

Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Turčije *New Initiative by Turkey on Cyprus* (24. 1. 2006)

http://www.mfa.gov.tr/MFA/ForeignPolicy/MainIssues/Cyprus/new_init.htm (3. 5. 2006)

Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Turčije *Cyprus Issue (Summary)* (16. 9. 2005)

http://www.mfa.gov.tr/MFA/ForeignPolicy/MainIssues/Cyprus/Cyprus_Issue.htm (1. 6. 2006)

Pamuk, Orhan *Friedensangebot der Türkei* (24. 10. 2005) DIE WELT. de
<http://www2.welt.de/data/2005/10/24/793269.html?s=1> (25. 10. 2005)

Reuters, B. M., STA *Spodletela pogajanja o Cipru* (11. 3. 2003) 24 ur. com
http://24ur.com/naslovnica/novice/svet/20030311_2021844.php (10. 10. 2005)

Reuters, STA *Zmagal premier Talat* (17. 4. 2005) 24 ur. com
http://24ur.com/naslovnica/novice/svet/20050417_2055200.php (10. 10. 2005)

Soban, Branko (2004) *Vsi ti gostje prihajajo k nam praznih rok. Delo, Sobotna priloga*, 10. 7. : 14

STA *Ecevit: ciprsko vprašanje ne obstaja* (12. 7. 1999) 24 ur. com
http://24ur.com/naslovnica/novice/slovenija/19990712_1240614.php (10. 10. 2005)

STA *EU bo sprejela tudi Ciper* (26. 2. 2002) 24 ur. com
http://24ur.com/naslovnica/novice/svet/20020226_2004288.php (10. 10. 2005)

STA *EU želi združen Ciper* (8. 3. 2002) 24 ur. com
http://24ur.com/naslovnica/novice/svet/20020308_2004792.php (10. 10. 2005)

STA *Papadopoulos zmagovalec volitev na Cipru* (16. 2. 2003) 24 ur. com
http://24ur.com/naslovnica/novice/svet/20030216_2020962.php (10. 10. 2005)

STA *Odprta meja med turškim in grškim delom Cipra* (23. 4. 2003) 24 ur. com
http://24ur.com/naslovnica/novice/svet/20030423_2023570.php (10. 10. 2005)

STA *Na volitvah v Turški republiki Severni Ciper zmagali proevropski stranki* (15. 12. 2003) Dnevna Mladina <http://www.mladina.si/dnevnik/39763/> (26. 5. 2006)

STA *Referendum o združitvi Cipra 24. aprila* (1. 4. 2004) 24 ur. com
http://24ur.com/naslovnica/novice/svet/20040401_2038440.php (10. 10. 2005)

STA *Rusija podprla ciprske Grke* (22. 4. 2004) 24 ur. com
http://24ur.com/naslovnica/novice/svet/20040422_2039336.php (10. 10. 2005)

STA, AFP (2004) Ciperski veto na pogajanja Turčije z EU? *Delo*, 2. 8. : 20

STA, AP (2004) Papadopoulos in Denktas zavračata načrt OZN. *Delo*, 9. 4. : 8

STA, B. M. V. *Vstop članic v senci akropole* (22. 3. 2002) 24 ur. com
http://24ur.com/naslovnica/novice/svet/20020322_2005520.php (10. 10. 2005)

STA, B. R. *Pomoč turškemu delu Cipra* (26. 4. 2004) 24 ur. com
http://24ur.com/naslovnica/novice/svet/20040426_2039530.php (10. 10. 2005)

STA, T. B. *Annan z novim načrtom za Ciper* (29. 3. 2004) 24 ur. com
http://24ur.com/naslovnica/novice/svet/20040329_2038301.php (10. 10. 2005)

STA, T. S. *Erdogan sprejet kot zmagovalec* (18. 12. 2004) 24 ur. com http://www.24ur.com/bin/article.php?article_id=2050109 (24. 5. 2006)

Stivachtis, Yannis *The Enlargement of the European Union: The Case of Cyprus* (marec 2000) <http://www.ciaonet.org/isa/sty01/> (1. 6. 2006)

Tezcan, Ercüment *What if we recognise the Greek Cypriot Administration?*(n. d.) http://www.turkishtime.org/36/print/16_1_en_p.asp (3. 5. 2006)

Theophanous, Andreas *Reflections on the Report »The Cyprus Stalemate: What Next?«* (3. 4. 2006) <http://www.rcenter.intercol.edu/2005/articles/word/article05-en.doc> (29. 6. 2006)

Tocci, Nathalie *Cyprus and Turkey: Europe's historic opportunity – Part II. Turkey?* (januar 2004) http://www.ceps.be/Article.php?article_id=54 (29. 6. 2006)

Turkiye, EU *Commission approves TRNC aid package* (8. 7. 2004) Turkish Press Review <http://www.hri.org/news/agencies/trkpr/2004/04-07-08.trkpr.html#04> (29. 4. 2006)

U.S. Library of Congress *European Union* (n. d.) <http://countrystudies.us/turkey/89.htm> (15. 5. 2006)

Utenkar, Gorazd (2004) *Že štiri desetletja v čakalnici. Delo*, 17. 1. : 4

Utenkar, Gorazd (2004) *Odločijo naj Ciprčani. Delo*, 2. 4. : 8

Utenkar, Gorazd (2004) *Malo upanja za združitev. Delo*, 24. 4. : 3

Z. R. (2005) *Pogumna odločitev povzroča tudi strahove. Delo*, 5. 10. : 4

Žitko, Stojan (2005) *Obupal celo glavni koordinator. Delo*, 9. 8. : 4

Žitko, Stojan (2005) *»Uresničimo, kar smo se dogovorili«. Delo*, 11. 8. : 4

PRILOGA: KRATKA KRONOLOGIJA DOGODKOV NA CIPRU OD RAZDELITVE OTOKA DO PROPADLEGA REFRENDUMA

1974

Julija skupina privržencev združitve Cipra z Grčijo izvede državni udar in zruši ciprskega predsednika nadškofa Makariosa. Prevratnike podpre vojaška hunta, ki je od leta 1967 vladala v Atenah. Pet dni po udaru Turčija izvede invazijo na Ciper in zasede severni del otoka. Grčija in Turčija sta tik pred vojno. Oblasti prevratnikov na Cipru je konec in kmalu za njo pade tudi hunta v Atenah (Utenkar, 2. 4. 2004: 8).

1977 in 1979

Predstavniki grških in turških Ciprčanov se sporazumejo, da mora otok postati federativna republika; dogovora ne udejanijo (*ibid.*).

1982

Rauf Denktas razglasi osamosvojitvev TRSC; prizna jo le Turčija (*ibid.*).

1990

Republika Ciper zaprosi za članstvo v ES.

1998

Vlada Republike Ciper začne pogajanja o sprejemu v EU (*ibid.*).

2002

Januar 2002 - Začnejo se združitvena pogajanja grške in turške skupnosti, ki pa so decembra na vrhu EU v Kopenhagnu propadla. Novembra tega leta so ZN predstavili združitveni načrt (*ibid.*).

2003

Februar 2003 - Rok za sprejetje načrta ZN je potekel, zato ZN predlagajo, naj sprti strani na Cipru do 10. marca sporočita, ali sta pripravljeni 30. marca izvesti referendum o združitvi (Utenkar, 2. 4. 2004: 8). Tega meseca Papadopoulos zmaga na volitvah v Republiki Ciper (STA, 16. 2. 2003).

11. 3. 2003 - Ker ne dobi odgovora, Kofi Anan razglasi konec prizadevanj za združitev otoka in odpokliče svojega odposlanca (Utenkar, 2. 4. 2004: 8). Pogajanja o politični združitvi v Haagu so ponovno propadla, ker je turška stran zavrnila predlog generalnega sekretarja ZN Anana o izvedbi referenduma o združitvi (Reuters, B. M., STA, 11. 3. 2003).

April 2003 - Odprta meja med turškim in grškim delom Cipra (STA, 23. 4. 2003).

16. 4. 2003 - Republika Ciper podpiše pristopno pogodbo k EU (EUROPA, n. d.).

December 2003 - Volitve na turškem delu Cipra. Nasprotniki in privrženci združitve si parlament razdelijo natanko na polovico (Utenkar, 2. 4. 2004: 8). Komisija »neodločen izid« vidi kot rastočo željo ciprskih Turkov po rešitvi vprašanja razdeljenega otoka (STA, 15. 12. 2003).

2004

Januar 2004 - Nova vlada TRSC s pro-evropskim premierom Mehmetom Alijem Talatom obnovi združitvena pogajanja (Utenkar, 2. 4. 2004: 8).

19. 2. 2004 - Začnejo se skoraj vsakodnevna pogajanja med voditeljema ciprskih Grkov in Turkov, Papadopoulosom in Denktasem. Cilj pogovorov je zgladiti največja nesoglasja, 21. aprila pripraviti referendum o združitvi in 1. maja stopiti v EU kot enotna država (*ibid.*).

22. 3. 2004 - Predsednik grškega dela Cipra Papadopoulos prizna, da več kot enomesečna pogajanja niso obrodila sadov. Pogovore preselijo v Bürgenstock. Papadopoulosu, premieru ciprskih Turkov Talatu, grškemu zunanjemu ministru Petrusu Moliviatisu, turškemu zunanjemu ministru Abdullahu Gülu in posebnemu odposlancu ZN Alvaru de Sotu se 28. 3. pridružita premiera Grčije in Turčije (Kostas Karamanlis in Recep Tayyip Erdogan) ter generalni sekretar ZN, Kofi Anan. Pogajanja so spodletela zaradi nasprotovanja ciprskih Grkov nekaterim predlogom načrta (*ibid.*).

29. 3. 2004 - Ker se ciprski Grki in Turki niso sporazumeli o podrobnostih združitve, Anan predstavi svoj načrt in za 24. 4. napove ločena referendumna (STA, T. B. , 29. 3. 2004: 8). EU je načrt sprejela kljub prehodnim obdobjem, z argumentom, da omejevanje svoboščin ne bo trajno (STA, 1. 4. 2004).

24. 4. 2004 - Referendum na otoku propade, ker za načrt sprejmejo samo turški Ciprčani, medtem ko na grški Ciprčani načrt zavrnejo.